

Izvještaj
nevladinih
organizacija

**MONITORING
PRAVA DJETETA
NA LOKALNOM NIVOU**

FEBRUAR - MAJ

2012

Здраво да сте
Hi Neighbour

IMPRESUM:

PRIPREMILA: Nada Uletilović

LEKTOR: Igor Simanović

DIZAJN: Nino Ninković

ŠTAMPA: BB Print

TIRAŽ: 400

BANJALUKA, JANUAR 2013

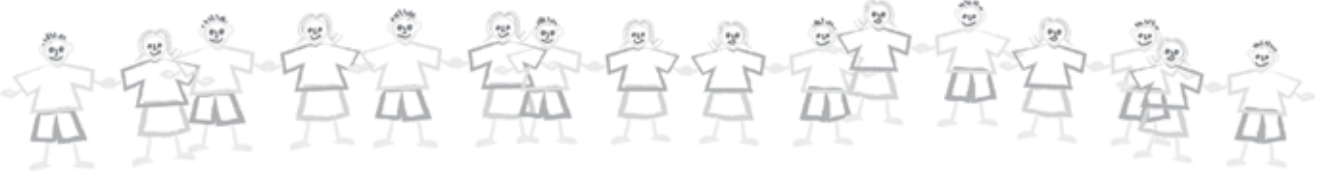
Здраво да сте
Hi Neighbour

Здраво да сте
Hi Neighbour

IZVJEŠTAJ NEVLADINI ORGANIZACIJA

**MONITORING PRAVA DJETETA
NA LOKALNOM NIVOU
FEBRUAR - MAJ 2012**

Здраво да сте
Hi Neighbour

1. UVOD

„Trebala bi se djeca više upoznati sa vjerovanjima drugih nacija, njihovim praznicima i kulturi, pa tako neće doći do sukoba. Mi smo jednom na odjeljenskoj nastavi zajedno razgovarali o vjerskim praznicima svih vjera, kako se proslavljaju i šta znače. Trebala bi se djeca više upoznati sa vjerovanjima drugih nacija, njihovim praznicima i kulturi, ali da se na pravi način razgovara“ (dijete iz Višegrada).

Ovaj izvještaj je nastao kao rezultat praćenja stanja prava djeteta u 21 opštini u Bosni i Hercegovini, a u okviru projekta „Jačanje civilnog društva za monitoring dječjih prava na lokalnom nivou“, koji je implementirao Unicef u partnerstvu sa NVO „Zdravo da ste“ iz Banjaluke. Proces implementacije je trajao četiri mjeseca.

1.1. Uključene opštine i organizacije

U monitoring prava djeteta na lokalnom nivou uključene su sljedeće nevladine organizacije sa čitavog teritorija Bosne i Hercegovine:

Opština/općina	Nevladina organizacija
Livno	„Centar mladih“
Kotor Varoš	„Centar mladih“
Novi Travnik	„Galerija“
Bileća	„Vedar osmijeh“
Laktaši,	„Centar za djecu, mlade i porodicu“
Sanski Most	„Diakom“
Novi Grad	„Dar prirode“
Višegrad	„Most“
Stolac	„Orhideja
Sarajevo, Opština Novi Grad	„Budimo aktivni“
Čelinac	„Edukacijsko rehabilitacijski centar“
Velika Kladuša	Demokratska organizacija mladih
Gacko	Centar za razvojne inicijative

Derventa	„Sunce“, udruženje roditelja, djece i omladine sa posebnim potrebama i invalidnih osoba
Brčko	Omladinski centar "Vermont"
Prnjavor	Crveni krst
Tešanj	Omladinski kulturni centar Tešanj
Kupres	„Krijesnica“ udruga roditelja i djece s posebnim potrebama
Gornji Vakuf-Uskoplje	Udruženje građana „Adept“
Posušje	Crveni križ
Mrkonjić Grad	„Radost MG“ udruženje roditelja sa četvoro i više djece

1.2. Primijenjena metodologija

U praćenje stanje prava djeteta na lokalnom nivou bilo je uključeno 10 organizacija koje su nekoliko godina radile monitoring u svojim lokalnim zajednicama u okviru SPIS projekta. U ovaj proces je prvi put uključeno jedanaest novih organizacija koje u svojim opštinama, u okviru istog projekta, predstavljaju nevladin sektor u opštinskim Komisijama za unapređenje socijalne zaštite i inkluzije djece u sklopu Programa Socijalne zaštite i inkluzije (SPIS).

Za novouključene organizacije bila je organizovana edukacija o pravima djeteta, indikatorima za praćenje ostvarenja prava i metodologiji koju će koristiti u fokus grupama. Kako bi se uključila djeca u ovaj proces i dobilo njihovo mišljenje o stanju prava djece u njihovom okruženju, u svakoj zajednici je organizovana i fokus grupa, a iskazi djece su integrisani u ovaj izvještaj. Fokus grupe su organizovane sa djecom uzrasta od 10 do 15 godina. Ukupan broj djece je bio 168, od toga 97 djevojčica i 71 dječak.

1.3. Način prikupljanja podataka

Nevladine organizacije su podatke prikupljale iz svih dostupnih izvora. Korišteni su službeni izvještaji i dokumenti, podaci iz opštinskih DevInfo baza podataka, tamo gdje su baze ažurne, intervjui sa relevantnim osobama u institucijama, ustanovama i organizacijama i iskazi djece o poznavanju konvencije o pravima djeteta, o njihovim procjenama koja se prava najmanje poštuju u njihovim zajednicama, o tome koga oni smatraju odgovornim za ostvarenje svojih prava u mjestima gdje žive i šta bi i kako promijenili. Organizacije koje su se prvi put ove godine uključile u monitoring, imale su značajnu prednost koja proizilazi iz činjenice da su njihovi monitori implementacije Konvencije o dječijim pravima članovi Komisija za unapređenje socijalne zaštite i inkluzije djece na nivou opštine. Na taj način su im svi podaci bili lakše dostupni, a SPIS situacione analize koje su rađene prije izrade spis opštinskih Akcionih planova, olakšale su im pristup podacima.

Ni u jednoj zajednici ne postoji objedinjena i ažurna baza podataka o djeci, koja se koristi i dostupna je svima, ni na lokalnom, ni na višim nivoima vlasti. Situacione analize koje su urađene u svim opštinama predstavljaju dobar uvid u stanje opštinske infrastrukture bitne za ostvarivanje dječijih prava. U izradi ovih dokumenata bili su uključeni svi članovi Komisije iz raznih resora na nivou opštine.

1.4. DevInfo baze podataka

Situacija sa DevInfo bazama podataka se nije značajnije promijenila u odnosu na prethodni izvještaj. U opštinama Livno, Kotor Varoš, Novi Travnik, Bileća, Laktaši, Sanski Most, Novi Grad, Višegrad, Stolac i Novi Grad Sarajevo podaci se prikupljaju na osnovu predloženih indikatora za sve BiH opštine (opšti podaci o opštini, zdravlje, socio-ekonomski profil i siromaštvo, obrazovanje, budžetska izdvajanja opštine, djeca sa poteškoćama u razvoju, posebna zaštita djeteta, zdravlje i ponašanje djeteta), podaci se unose u DevInfo bazu podataka na nivou opštine, a zatim se ta baza pridodaje zajedničkoj bazi na nivou BiH. Ukoliko neka od opština smatra da treba posebnu pažnju posvetiti nekom pitanju, sama dodaje određeni indikator. Posljednja verzija softvera koji se koristi kod nas je DevInfo v6.0. U opštinama Velika Kladaša, Čelinac, Posušje, Brčko, Prnjavor, Tešanj, Kupres, Gornji Vakuf- Uskoplje, Mrkonjić Grada, Derventa i Gacko tek se radi na uspostavljanju DevInfo baze podataka.

Здраво да сте
Hi Neighbour

2. STANJE PRAVA DJECE U OPŠTINAMA

Društveno ekonomski kontekst u kojem je rađen monitoring prava djeteta u ovoj godini obilježen je još većim siromaštvom, tendencijom još veće nezaposlenosti, stalnog rasta cijena, političke nestabilnosti i nedostatkom nade u pozitivne ekonomske promjene. Trenutno stanje u zemlji je više nego zabrinjavajuće. Nefunkcionalnost institucija na državnoj razini, sve veća nezaposlenost (preko 540.000 nezaposlenih u BiH), ogromna javna potrošnja na svim razinama, zabrinjavajući pad kreditnog rejtinga države (sa B2 na B3, uz promatranje sa realnom opcijom daljnjeg pada, što je samo jedna stepenica do ulaska u zonu C, u kojoj se nalaze zemlje u bankrotu, npr. Grčka), nedostatak novih investicija, sve veće zaduživanje zemlje (vanjski dug Bosne i Hercegovine u posljednjih 6 godina skoro je udvostručen, a novac se, uglavnom, trošio na potrošnju, a ne na nove investicije), blokiranost na putu evroatlantskih integracija (jedina zemlja u regiji koja nije predala aplikaciju za kandidatski status u EU), sve veći procenat stanovništva koji se bori za „golo preživljavanje“ (po određenim analizama svjetskih finansijskih institucija, skoro ¼ stanovništva se nalazi na granici tzv. ekstremnog siromaštva) - samo su neke odlike trenutnog stanja u Bosni i Hercegovini, što sasvim dovoljno govori o radu i rezultatima rada, između ostalih, i državne vlasti u Bosni i Hercegovini.¹

U ovakvoj situaciji ne mogu se zadovoljiti potrebe svih slojeva stanovništva, ali taj nedostatak se najteže reflektuje na djecu i to na onu kojoj roditelji nisu u mogućnosti osigurati uslove za rast i razvoj. Broj porodica ovisnih od državne pomoći raste iz dana u dan, pa se i tako niski iznosi socijalnih davanja drastično smanjuju. Ne postoje precizni podaci koji govore o broju djece koja žive ispod granice siromaštva.² Svi znamo kako se siromaštvo negativno odražava na rast i razvoj djeteta, ali malo znamo kako se diskriminacija, socijalna isključenost, neadekvatno obrazovanje i zadovoljenje drugih socijalnih i kulturnih potreba odražava na razvoj ličnosti djeteta.

Nikakvi humanitarni programi ni socijalna davanja ne mogu anulirati posljedice deprivacije djece iz siromašnih porodica. Kapaciteti njihovih roditelja u borbi za preživljavanje su također smanjeni, pa su te porodice vrlo često socijalno isključene iz svih aspekata društvenog života u zajednici.

„Nastavnici ne tretiraju isto sve đake. Pravi se razlika među siromašnim i bogatim učenicima“ (djevojčica iz Dervente).

Djeca najviše trpe posljedice ovakvog stanja i veoma često postaju potencijalne mete za sve vidove zlostavljanja, zloupotreba, kriminalnih radnji i sl. Iskustva te

1 Kvartalno izvješće o monitoringu rada parlamentarne skupštine BiH, za razdoblje od 1.1.2012. do 31.12.2012. godine, Centri civilnih inicijativa, 15.5.2012.

2 Prema poslednjim informacijama Fonda za dječju zaštitu RS 38 000 djece u ovom entitetu živi ispod granice siromaštva.

vrste ostavljaju trajne posljedice na razvoj djece. Iako mnoga prava djeteta nisu direktno vezana za ekonomsku situaciju, ona se odražava na odrasle, roditelje, profesionalce i društvo u cjelini, koji zbog toga nisu spremni da djeci pruže više pažnje i razumijevanja.

2.1. Organizacija institucija, službi i usluga za djecu u opštini

U svim opštinama koje su uključene u projekat postoje osnovne institucije za djecu. To su predškolske ustanove, osnovne i srednje škole, centri za socijalni rad, opštinske službe, zdravstvene ustanove, razne organizacije i udruženja koje realizuju programe za djecu i sa djecom. Velike su razlike među opštinama po prirodnim, ljudskim i privrednim resursima. One se neminovno odražavaju na usluge i servise namijenjene djeci, ali postoje i opštine koje su skromnih mogućnosti, ali je svijest o potrebama djece i značaju ulaganja u djecu na visokom nivou.

To se može vidjeti na primjeru **opštine Tešanj**, koja je donijela nekoliko strateških dokumenata vezanih za kvalitet života u opštini, to su: „Strategija razvoja općine Tešanj (2007–2015)“, „Strategija podrške mladima općine Tešanj (2010–2015)“, „Strategija dostizanja vizije općine Tešanj“, „Tešanj – sredina ekološke svijesti čistoće i reda“, „Strategija razvoja socijalne zaštite, 2012 – 2017.“ i „Studija razvoja školske infrastrukture na općini Tešanj od 2010. do 2025“.

U ovoj opštini, pored predškolskih, školskih i zdravstvenih ustanova postoje i druge institucije i servisi, kao što su:

- Centar za mentalno zdravlje;
- Prihvatne stanice za prihvatanje i kratkotrajan smještaj djece i omladine koja se nađu u skitnji, prosjačenju, ili drugim okolnostima za koje je neophodan hitan kratkoročan smještaj;
- Disciplinski centar u svrhu da se djeci i omladini čije se ponašanje vidno sukobljava sa društvenim normama i zakonom, pruži adekvatna stručna pomoć u cilju resocijalizacije i njihovog povratka u okvire pozitivnih društvenih normi, a u skladu sa zakonskim propisima o izvršenju odgojnih mjera i odgojnih preporuka;
- Dnevni boravak za djecu i omladinu sa posebnim potrebama.

U opštini Novi Grad Sarajevo primjetan je napredak u pogledu organizacije opštinskih službi i posvećenosti potrebama djece i porodica. U opštini su razvijeni sljedeći servisi za djecu:

- Centar za rani rast i razvoj;

- Dnevni centar za djecu koja rade na ulici;
- Kantonalno porodično savjetovanište koje radi zahvaljujući partnerstvu Kantonalnog centra za socijalni rad i nevladine organizacije „Altius“;
- Centar za mlade na Alipašinom Polju.

U Livnu postoje:

- Centar za mentalno zdravlje;
- Logopedaska ambulanta koja vrši dijagnostiku i tretman govorno – jezičkih poremećaja, uključujući i poremećaje u čitanju i pisanju,
- Centar za život i obitelji i Obiteljsko savjetovanište;
- Centar za građansku suradnju radi na zaštiti reproduktivnog zdravlja i na seksualnom obrazovanju;
- Klub „La Vie“ između ostalog radi radionice za djecu sa poteškoćama u učenju, edukacijsko-savjetodavni rad psihologa, defektologa i logopeda;
- Centar mladih Livno

U opštini Čelinac radi Dnevni centar za djecu iz porodica sa višestrukim problemima i Omladinski centar.

U Laktašima radi Centar za djecu, mlade i porodicu koji uz podršku opštine Laktaši pruža usluge iz oblasti neformalnog obrazovanja, socijalne i zdravstvene zaštite.

U **Kotor Varošu** egzistira Centar mladih koji podstiče učestvovanja djece i mladih ljudi u životu zajednice, u rješavanju njihovih problema, kao i aktivnog uključivanja mladih u sve procese odlučivanja u lokalnoj zajednici.

U opštini Gacko je po Odluci o proširenim dječijim pravima otvoren Centar za dnevni boravak djece sa posebnim potrebama koji se finansira iz budžeta opštine Gacko. Centar radi u partnerstvu Centra za socijalni rad i nevladine organizacije „Rastimo zajedno“.

U opštini Novi Grad radi Dnevni centar za djecu „Gnijezdo“ koji pruža podršku za 30 djece koja dolaze iz porodica sa višestrukim problemima.

U opštini Posušje se za potrebe djece (u ovoj godini ukupno 65 djece koja dolaze iz 33 porodica) pružaju različiti vidovi zdravstvene, socijalne i humanitarne pomoći.

2.2. Komisija za unapređenje socijalne zaštite i inkluzije djece

U svim opštinama koje su bile uključene u monitoring prava djeteta formirane su ove Komisije u čiji rad su uključeni pomoćnici načelnika relevantnih opštinskih službi i predstavnici drugih za djecu bitnih institucija. Nažalost, u radu svih Komisija ne učestvuju predstavnici nevladinog sektora ni predstavnici djece.

Jačanje mješovitog sistema dječije i socijalne zaštite u svim ovim opštinama potvrđeno je potpisivanjem Protokola o saradnji kojim se nastoji ojačati veze institucija u sistemu socijalne i dječije zaštite. U ovim opštinama se radi i monitoring upisa djece u osnovne škole.

13

2.3. Opštinski Akcioni planovi socijalnog uključivanja u sistem dječije zaštite

Na primjeru opštine Novi Grad Sarajevo vidi se šta je sve planirano Akcionim planom

- Formirana Komisija za unapređenje socijalne zaštite i inkluzije djece na opštinskom nivou. U rad ove komisije uključeni su pomoćnici načelnika službi: za opću upravu i lokalnu samoupravu, za privredu, obrazovanje, kulturu, sport i informisanje, za rad, socijalna pitanja, zdravstvo, izbjegla i raseljena lica. U Komisiji nema predstavnika djece ni NVO sektora.
- U okviru SPIS Posebno usmjerenog projekta kao fokus grupa izabrana je grupa nadarene djece i pristupilo se izradi referalnog modela sistema dječije zaštite, odnosno izradi protokola o postupanju u zaštiti i praćenju nadarene djece. Tokom 2012. godine aktivnosti u radu sa nadarenom djecom su zaustavljene.
- Uspostavljen sistem saradnje sa organizacijama nevladinog sektora – potpisivanje sporazuma, pozivi da se aplicira sa projektima, finansiranje projekata od interesa za društvenu zajednicu; definisan kodeks ponašanja organizacija nevladinog sektora, utvrđena dokumentacija kojom se prati i evaluira rad NVO.
- Sačinjena lista nedostajućih kapaciteta po programskim oblastima.
- Definisani potencijalni partneri za implementaciju aktivnosti koje će adekvatno odgovoriti na identifikovane prioritete.
- Nastavljene aktivnosti na formiranju dječijeg opštinskog vijeća

- Formiran Savjetodavni odbor mladih – SOM.
- Preuzeto finansiranje Centra za rani rast i razvoj.
- Djelomično finansiranje Dnevnog centra za djecu koja rade na ulici.
- Opština podržava rad Centra za istraživačko novinarstvo.
- Od februara 2011. godine opština oglašava svoje aktivnosti na društvenoj mreži facebook.
- Izdavanjem biltena i posebnih brošura opštinska služba za informisanje redovno izvještava o aktivnostima za djecu, s djecom, o djeci i aktivnosti koje realizuju djeca.

2.4. Budžeti za djecu

Iz opštinskih budžeta nije jasno vidljivo koliko je sredstava planirano za ostvarenje zakonom definisanih prava djeteta.

Svrha identifikacije budžeta za djecu je utvrđivanje svih sredstava izdvojenih za djecu i usluga koje se podržavaju tim sredstvima. Ukoliko je budžet za djecu "vidljiv", on daje mogućnost za utvrđivanje da li su raspoloživa sredstva izbalansirana na najdjelotvorniji način radi postizanja željenih učinaka za djecu. Opštinske budžete je teško pratiti i dobiti cjelovitu sliku po oblastima, jer se ne navode kategorije kojima su namijenjene (navede se grant za dječiju zaštitu, grant za socijalnu zaštitu, što nije dovoljno transparentno).

Na primjeru velike lokalne zajednice kao što je **Novi Grad Sarajevo** vidljivo je koliko se sredstava iz opštinskog budžeta izdvaja za djecu. Ukupan budžet opštine u 2012. godini iznosi 26.177.000,00 KM. Prema objavljenim podacima o rashodima navodi se da je za obrazovanje, socijalnu zaštitu i kulturu izdvojen iznos od 4.809.000,00 KM. Segment javne sigurnosti finansiran je iznosom od 880.000,00 KM. Za infrastrukturne objekte za obrazovanje i kapitalna ulaganja u objekte za djecu izdvojeno je 720.000, 00.

Iznos od 1.845.000, 000 raspoređen je na sljedeći način:

- Sredstva za podršku porodici i djeci kroz: stipendiranje – 425.000,00 KM;
- Prevoz učenika sa invaliditetom – 70.000,00 KM (20 učenika),

- Troškovi užine – 100,000,00 KM
- Zdravstvena zaštita djece – 100.000,00 KM;
- Socijalna zaštita – 75.000,00 KM
- Realizacija kulturnih, sportskih rekreacionih aktivnosti – 600.000,00 KM;
- Podrška kulturno-sportskim organizacijama – 130.000,00 KM
- Podrška ostalim nevladinim organizacijama – 90.000,00 KM
- Posebno usmjereni projekti (centar za rani rast i razvoj, program prevencije narkomanije) – 114.500,00 KM.

U opštinskom budžetu planiranom za 2012. godinu (26.177.000,00 KM) nema razlika i značajnijih odstupanja od ovdje navedene raspodjele sredstava, što znači da je više od 10 % budžeta usmjereno na djecu. Međutim, kada se rashodi detaljnije analiziraju jasno je da sva navedena sredstva nisu utrošena za djecu, jer, npr. pod podrškom kulturnim i sportskim organizacijama, imamo i organizacije za odrasle, a isti slučaj je i kod realizacije kulturnih, sportskih i rekreativnih aktivnosti.

Drugi primjer, primjer budžeta opštine Novi Grad, jedne male opštine u Republici Srpskoj, pokazuje koliko su izdvajanja za djecu netransparentna:

Budžet opštine Novi Grad za 2012. godinu planiran je u iznosu od 8.833.847,00 KM, a po svojoj funkcionalnoj klasifikaciji planirano je izdvajanje za:

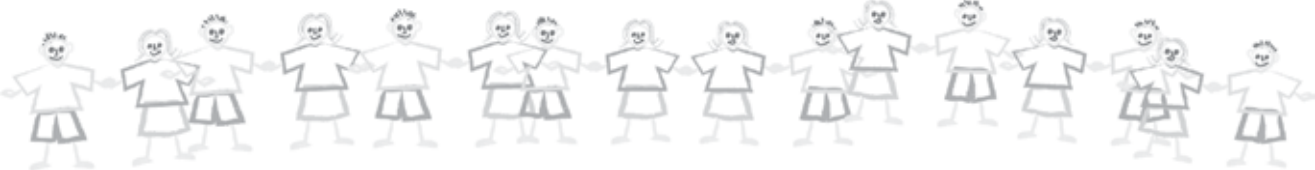
- Opšte javne usluge – 3.938.534,00 KM
- Odbrana – 10.000,00 KM
- Javni red i sigurnost – 192.952,00 KM
- Ekonomski poslovi – 154.050,00 KM
- Zaštita čovjekove okoline – 267.470,00 KM
- Stambeni i zajednički projekti – 1.058.667,00 KM
- Zdravstvo – 91.000,00 KM
- Rekreacija, kultura i religija – 800.184,00 KM
- Obrazovanje – 832.246,00 KM
- Socijalna zaštita – 943.584,00 KM

Opština Novi Grad finansira i sljedeće ustanove:

- Dječije obdanište „Pčelica Maja“ – 695.714,00 KM
- Centar za socijalni rad – 247.378,00 KM
- Kulturno obrazovni centar – 291.497,00 KM
- Teritorijalna vatrogasna jedinica – 191.752,00 KM

Za materijalne troškove:

- Srednja škola „Đuro Radmanović“ – 163.791,00 KM

- Gimnazija „Petar Kočić“ – 90.077,00 KM;
- Narodna biblioteka – 18.687,00 KM

Budžetom opštine za 2012. godinu planirana su sredstva za mlade i to za:

- Sredstva za kreativne projekte mladih i podršku omladinskim projektima 12.000,00 KM
- Stipendije studentima – 95.000,00 KM
- Projekat „Omladinska banka“ – 12.000,00 KM
- Projekat „Načelnica za bebe“ – 9.000,00 KM
- Fond za natalitet „Vraćaju se rode“ – 8.000,00 KM

Iz ovako definisanog budžeta nije moguće pratiti koliko se sredstava izdvaja za djecu.

Na primjerima jedne velike i jedne male opštine iz dva entiteta u Bosni i Hercegovini jasno je da su sredstva planirana za djecu netransparentna i da se prema tome ne može ni zaključiti koliko se zakonske obaveze prema njima ispunjavaju.

2.5. Participacija djece

Pravo djeteta na participaciju u svim sferama njihovog života u lokalnim zajednicama je još uvijek na veoma niskom nivou. Svaka pozitivna promjena u ovoj oblasti je dobro došla i za pohvalu. U tri opštine, od dvadeset jedne, bilježe se inicijative uspostavljanja dječjih parlamenata koji bi na opštinskom nivou dali mogućnost djeci da utiču na odluke koje se njih tiču. Tako je i u opštini Tešanj u 2011. godini formiran Dječiji/Omladinski parlament (D/OP), koji je sačinjen od 25 delegata učenika i učenica osnovnih i srednjih škola. Cilj ovog projekta je da se kultura političkog dijaloga i interkulturalizma podigne na viši nivo i da se mlade generacije upoznaju sa osnovnim principima i standardima rada i djelovanja kroz legitimne institucije i organe vlasti. U opštini Livno je u proljeće 2012. godine formirano Vijeće za mlade i imenovan koordinator, tako da se kroz rad ovoga tijela očekuje veće učešće mladih u donošenju za njih važnih odluka na nivou opštine.

U opštini Novi Grad Sarajevo je u fazi formiranja Dječjeg opštinskog vijeća, a postoji i Komisija za mlade i Savjetodavni odbor mladih, koji zastupaju djecu i mlade, ali su nedovoljno prisutni među populacijom koju zastupaju. Djeca iz Sarajeva smatraju da se njihovo mišljenje ne sluša niti se uvažava. Voljeli bi kad bi se poštovalo njihovo mišljenje o onome šta je njima važno, mada ni među djecom ne postoji saglasnost oko toga šta je važno.

U svim ostalim opštinama djeca imaju mogućnost da participiraju kroz savjete vijeća učenika u osnovnim i srednjim školama, formama koje su zakonski utvrđene. Izvještaji o monitoringu i izjave djece u fokus grupama potvrđuju da ova učenička tijela još uvijek traže svoj put i metode rada.

U opštini Stolac škole nemaju razvijenu saradnju među učeničkim vječima, niti im dozvoljavaju iako djeca imaju interes da prave zajedničke aktivnosti i sastanke.

Učenička vjeća postoje samo formalno i nemaju adekvatne prostorije za djecu.

„Nastavnici više slušaju i poštuju bolje đake, tj. one učenike koji odlično uče od onih koji imaju slabije ocjene“ (smatra dijete iz Brčkog).

„Ja mislim da imam pravo da kažem šta mislim i u porodici i u gradu i u školi, samo to što kažem, to se malo čuje“ (dijete iz Mrkonjić Grada).

„Kad razgovaramo sa svojim roditeljima, oni kad su raspoloženi saslušaju nas kad iznosimo svoje mišljenje, i isto tako od raspoloženja zavisi da li će to naše mišljenje uvažiti ili neće. Djeca treba da izvršavaju svoje obaveze, da bi roditelji poštovali njihova prava“ (dijete iz Sarajeva).

Koliko djeca poznaju Konvenciju o pravima djeteta, šta ona sadrži i zašto je važna?

Generalna ocjena iz većine fokus grupa je da djeca o svojim pravima imaju skromna znanja. To potvrđuju i izjave djece:

„Nemamo informacija o našim pravima i nedovoljno smo upoznati sa svojim pravima. Niko nas nije ni upoznao“ (dijete iz Tešnja).

U Gornjem Vakufu-Uskoplju djeca su upoznata sa pojedinim pravima djeteta, pogotovo kroz školu gdje se svakodnevno susreću sa različitim događajima i temama na osnovu kojih dolaze do saznanja šta je to pravo djeteta, a šta nije. Da postoje dječja prava saznali su u prvom i drugom razredu osnovne škole, dok im roditelji uopšte ne pričaju o njihovim pravima nego im samo savjetuju da ih ne smije niko dirati, da ih ne smije niko tući, da ih ne smije niko tjerati ni na šta.

„Meni mama kaže: Ne daj da te netko tuče ili galami na tebe, on nema pravo na to.“

„Znamo po nešto i mi i roditelj“ (dijete iz Bileće).

„Također smatramo da se trebaju i nastavnici i roditelji upoznati sa našim pravima, putem nekih radionica, seminara“ (dijete iz Tešnja).

Primjeri pokazuju da ima pojedinaca koji dobro poznaju svoja prava, tako je jedan dječak iz Čelince naveo da se upoznao s Konvencijom o pravima djeteta u toku volontiranja kod ombudsmana za dječija prava Bosne i Hercegovine i u aktivnostima Omladinskog centra.

O svojim pravima djeca najčešće uče u školi ili kroz predmet Demokratija i časove odjeljske zajednice, preko medija ili radionica u okviru nekih projekata u koje su uključeni. Sve to nije dovoljno, jer njihova znanja su na nivou informisanosti. Kao što oni nisu dovoljno upoznati, tako ni roditelji ni nastavnici ni drugi profesionalci, a ni predstavnici lokalnih vlasti ne poznaju dovoljno Konvenciju o pravima djeteta.

Djeca misle da se u školi priča i uči o dječijim pravima, ali da je to nedovoljno i da se nastavno osoblje više fokusira na savladavanje gradiva, nego na poštovanje prava.

Poštivanje prava djeteta u lokalnim zajednicama iz ugla djece

Djeca misle da se njihova prava nedovoljno poštuju, kako u porodici, tako i u školi i u lokalnoj zajednici.

O poštivanju dječjih prava u Kupresu jedna djevojčica od 13. godina je izjavila:

„Da se ne poštuju zato što ih i naši roditelji ne znaju, tj. oni naša prava krše kad nas šalju da kupujemo cigarete i alkohol, a trgovci nas ne pitaju za koga to kupujemo“.

„Moj tata me svaki dan šalje po cigarete, a vi ste sad rekli da to djeca ne smiju kupovati“ (dijete iz Velike Kladuše).

Većina djece iz Novog Travnika se slaže da su njihovi roditelji ti koji odlučuju u njihovo ime, te da se od djece očekuje da to ispoštuju.

Da kod djece postoji senzibilitet za vršnjake koji se nalaze u težem položaju od njih, pokazuju izjave djece iz Kupresa i Velike Kladuše.

„Kad se vrši natječaj za prijevoz naših drugova iz udaljenih mjesta do škole, a to radi općina, a nas i njih nitko ne pita, i tako se desilo da evo već cijeli mjesec naši prijatelji nemaju organiziran prevoz i snalaze se kako znaju i umiju“.

„Moj prijatelj nema para za sendvič kao ja, jer njegovi roditelji ne rade“ (dijete iz Velike Kladuše).

Poredeći rezultate monitoringa nevladinih organizacija u lokalnim zajednicama i rezultate fokus grupa u kojima su djeca rekla svoje mišljenje o njihovim pravima, možemo konstatovati veliku podudarnost u uočenim problemima i manjkavostima. Za razliku od djece, odrasli su se više bavili brojkama, dokumentima, zakonima i podzakonskim aktima. Djeca su se direktno doticala životnih pitanja svoje generacije i pokazala puno osjetljivosti za probleme one djece koja su posebno ugrožena u njihovoj lokalnoj zajednici.

Djeca su navodila mnoge primjere kršenja svojih prava. Djeca iz Čelinca navode nekoliko primjera iz škole:

„U školi postoji učenik sa posebnim potrebama o kome se adekvatno ne brine. Stavili su ga u zadnju klupu i niko ne obraća pažnju na njega. Smatram da se nije adekvatno posvetila pažnja tom učeniku i ako je već uključen u inkluzivnu nastavu da treba drugačije da se radi s njim, a ne da ga stave u zadnju klupu i puštaju ga da prolazi. Time su narušena njegova prava“.

„Profesorica je ošamarila učenicu i to se na kraju zataškalo. Niko nije odgovarao“.

Djeca iz Laktaša naglašavaju da u školama postoji nedosljednost u ponašanju prema učenicima boljeg i lošijeg vladanja, prilikom ocjenjivanja.

„Ja kada naučim dobro, opet dobijem trojku, a J. uvijek peticu“.

Šta se u lokalnim zajednicama poduzima za djecu?

Djeca nisu dovoljno informisana o akcijama koje se preduzimaju u njihovim zajednicama. Oni koji donose odluke na nivou zajednice, ili na nivou škole gotovo nikada ne konsultuju djecu ili njihove roditelje.

Djeca iz Livna imaju osjećaj da su dobro informisana o događajima ili odlukama vezanim za njih. Najčešće se informišu preko facebooka ili druge internet stranice, ali hvale i druge informacijske kanale kao na primjer plakate u gradu i prijatelje.

„U našem gradu ne postoje sadržaji za djecu i mlade. Nema bioskop. Ne postoje

igrališta adekvatno opremljena za dječiju igru” (dijete iz Čelinca).

Djeca iz istog grada su navela i pozitivne primjere iz svoje zajednice, a to je otvaranje sportske dvorane, otvaranje Omladinskog centra i Dnevnog centra za djecu, te i činjenicu da se gradi nova savremena škola.

Šta se može poduzeti na popravljanju stanja?

Djeca iz Čelinca imaju čitavu listu prijedloga:

- Napraviti igralište koje će biti opremljeno za dječije potrebe da se mogu igrati,
- Napraviti bazen,
- Više slušati i uvažavati naše mšljenje.
- Ponovo aktiviranje „Savjeta učenika“ u srednjoj školi. Razgovarati sa razrednim starješinama. Smatraju da se neke razredne starješine ne zalažu dovoljno za potrebe i prava djece,
- Potrebno je edukovati roditelje, na svim nivoima, ne samo djecu,
- Potrebna je bolja informisanost o pravima djeteta (kroz projekte u školi, u vrtiću, organizovanje od strane svih aktera iz lokalne zajednice),
- Smatraju da je potrebno štampati što više promotivnog materijala o pravima djeteta,
- Objavljivati što više članaka o pravima djece i njihovim kršenjima u „Čelinačkim novinama“,
- Uvesti predmet Demokratija, ako je to moguće što ranije, pa možda čak i u vrtić,
- Oformiti Resursni centar za mlade,
- Umrežati institucije u lokalnoj zajednici.

Djeca iz Višegrada imaju svoje prijedloge:

- Dostaviti Konvenciju o pravima djeteta svim organima i institucijama vlasti koje pružaju usluge za djecu, radio i TV stanicama.
- Izraditi edukativni video materijal, postave i letke o dječijim pravima.
- Uspostaviti odnose s medijima, pisati članke i izjave za štampu i nastojati da se i sama djeca čuju u medijima.

Djeca iz Sarajeva su spremna učestvovati u svim akcijama koje se organizuju u pravcu poboljšanja života djece, posebno u humanitarnim i volonterskim aktivnostima. Smatraju da bi trebalo više časova odjeljenske zajednice na kojima će na interesantan način učiti o pravima. Nastavnici znaju dosta o pravima, ali to dovoljno ne primjenjuju.

Ko je odgovoran za kršenje prava djeteta?

Djeca smatraju da su za ostvarenje njihovih prava prvenstveno odgovorni njihovi roditelji, zatim načelnik opštine, policija, socijalni radnici i nastavnici.

„Pa mislim da je to policija, opština i škola. U opštini bi trebalo angažovati više ljudi koji će pratiti rad tih kladionica i internet klubova, i da zabrane prisustvo djece u tim objektima“ (dijete iz Višegrada).

21

Na ovom planu se može više postići i organizacijom javnih skupova za šire građanstvo, uvođenjem ovih sadržaja u neke školske predmete.

2.6. Pravo na zaštitu od diskriminacije

Diskriminacija djece u lokalnim zajednicama je prisutna u različitim vidovima. Nevladine organizacije najčešće navode primjere djece sa posebnim potrebama kao grupu koja je svojim onesposobljenjem diskriminisana u zajednici. Tako u Bileći, ali ni u drugim opštinama nisu otklonjene arhitektonske barijere, pa iako je veliki broj djece obuhvaćen inkluzivnim obrazovanjem, njihov pristup institucijama je otežan. U opštini ne postoji odjeljenje osnovnog obrazovanja po specijalnom programu obrazovanja, pa su neki roditelji prisiljeni da djecu vode u Trebinje koje je udaljeno 30 km što iziskuje veće materijalne potrebe. Takođe u srednjoškolskom centru u Bileći djeca koja su u inkluziji izučavaju zanimanja sa kojima se ne mogu baviti, a iz razloga što u srednjoškolskom centru ne postoji ni jedno od zanimanja koje je Ministarstvo za prosvjetu i kulturu RS preporučilo za djecu u inkluziji.

U opštini Čelinac osnovnu školu u 2011/2012. godini pohađalo je ukupno 1 489 učenika. Od navedenog broja, nastavu je pohađalo 13 djece sa posebnim potrebama koja su ocijenjena od strane Komisije za razvrstavanje lica sa fizičkim ili psihičkim smetnjama, te 17 djece sa posebnim potrebama, koja nisu ocijenjena od strane Komisije za razvrstavanje lica sa fizičkim ili psihičkim smetnjama.

Rad specijalnih odjeljenja u osnovnim školama nije uspostavljen. Djeca sa posebnim potrebama uključuju se u redovni obrazovni sistem i pohađaju nastavu po prilagođenom nastavnom planu i programu.

„Moja prijateljica koja je invalid ne može ući u školu jer je u kolicima i nema prilaza...“ (dijete iz Velike Kladuše).

Otežavajuću okolnost u radu nastavnog i stručnog osoblja sa djecom u raz-

vojnim poteškoćama predstavlja nedovoljna edukovanost nastavnog kadra o inkluzivnom obrazovanju i nepostojanje defektologa u školama.

Centar za socijalni rad Tešanj, kao lokalni nosilac brige o djeci s posebnim potrebama u sistemu socijalne zaštite, u saradnji sa Udruženjem roditelja, djece i omladine s posebnim potrebama područja opštine pokušava razviti sopstveni model brige o djeci u lokalnoj zajednici. Jedan od ključnih dijelova tog sistema bio je izgradnja i formiranje posebne organizacione jedinice u kojoj bi se na jednom mjestu obezbijedio veći broj usluga za djecu i njihove porodice, kao i vođenje jedinstvene politike usaglašene sa potrebama ove populacije.

U nekim opštinama djeci koja žive u seoskim dijelovima uskraćena su mnoga prava, od pristupa obrazovanju, kao što pokazuje primjer Kupresa, gdje nije na vrijeme riješen prevoz djece u centralnu školu, do prava na slobodno vrijeme, igru, rekreaciju i kulturne aktivnosti. Djeca iz ruralnog dijela opštine Tešanj govore o tome:

„Živimo van gradske sredine i nemamo ovdje sportskih klubova“.

„Jedino kroz sekcije se bavimo sportom, a udaljeni smo od školskog poligona“.

„Naši roditelji nemaju mogućnosti da nas prevoze ili plaćaju nam prevoz da treniramo u nekom sportskom klubu, a većina klubova podrazumijeva i mjesečne članarine“.

„Naša opština i škola bi nam trebala pomoći i pokrenuti skortske aktivnosti za nas van grada, u ovom pogledu su prekršena naša prava jer zbog naše loše socijalne situacije i udaljenosti od grada uskraćeni smo za aktivnosti koje imaju naši vršnjaci.“

U Prnjavoru smatraju da u grupu diskriminiranih spadaju djeca iz ruralnih područja zbog toga što imaju otežan pristup obrazovanju, kao i djeca iz siromašnih porodica. Djeci iz ruralnih dijelova Sanskog Mosta otežan je pristup obrazovanju, zdravstvenim ustanovama, sportskim, kulturnim i drugim sadržajima zbog udaljenosti, nepostojanja prevoza ili mogućnosti da plate putne troškove i iz tih razloga su diskriminirani u odnosu na svoje vršnjake u gradskim sredinama. Isto tako i djeca iz siromašnih porodica i djeca sa smetnjama spadaju u grupu diskriminiranih.

Što se tiče obrazovanja i dalje se u nekim sredinama vaspitno obrazovni rad djece organizuje po programima zavisno od njihove nacionalne pripadnosti. Tako u opštini Gornji Vakuf-Uskoplje djeca se obrazuju prema hrvatskom nastavnom planu i programu i bošnjačkom nastavnom planu i programu, a isti je slučaj i sa opštinom Stolac.

U ostalim školama nastava je na jeziku većinskog naroda. Za učenike pripadnike manjinskih grupa samo u Prnjavoru se za dvije grupe učenika Ukrajinaca organizuje nastava na ukrajinskom jeziku po 2 časa sedmično, ali ne i za druge grupe, jer je njih manje. Što se tiče vjeronauke, ona nikada nije organizovana za manjinske grupe niti za djecu pripadnike konstitutivnih naroda u BiH, ako su oni u školi malobrojni.

U osnovnim školama u Derventi devet učenika ne pohađa vjeronauku. To su djeca katoličke vjeroispovijesti, za koje zbog malog broja nije moguće organizovati ovakvu nastavu u školi.

Izjave djece pokazuju da je u školama prisutna netolerancija, nerazumijevanje i neuvažavanje prema svemu ili svima koji su različiti.

„Željeli bi da idemo zajedno u školu i da nema podjela među djecom i da ja koja nosim hidžab ne budem gledana kao drugačija“ (djevojčica iz Stoca).

„Kada se neko iz katoličkog društva nađe u društvu dječaka iz mog razreda oni ga zezaju i puštaju neke naše pjesme dok ne ode kući, samo zato što ne vole drugu vjeru“ (djevojčica iz Prnjavora).

„Jednoj Muslimanki iz razreda učiteljica da dvicu kad napiše kuća, ona kaže da je druge vjere, ona izgovara drugačije i ona se osjeća ugroženo“ (djevojčica iz Prnjavora).

Djeca daju i prijedlog kako se sa ovim boriti:

„Trebala bi se djeca više upoznati sa vjerovanjima drugih nacija, njihovim praznicima i kulturi, pa tako neće doći do sukoba. Mi smo jednom na odjeljenjskoj nastavi zajedno razgovarali o vjerskim praznicima svih vjera, kako se proslavljaju i šta znače. Trebala bi se djeca više upoznati sa vjerovanjima drugih nacija, njihovim praznicima i kulturi, ali da se na pravi način razgovara“ (dijete iz Višegrada).

„Mislim da mi djeca trebamo se organizirati; svake godine napraviti jedan događaj nasred ulice, uzeti krede i pozvati novinare da nas snime, na cesti velikim slovima pisati, u stvari da sva djeca pišu svoje želje, a koje su vezana za ova dječja prava“ (dijete iz Gornjeg Vakufa-Uskoplja).

2.7. Sigurnost i zaštita djece

U većini lokalnih zajednica gdje su nevladine organizacije pratile ostvarenje prava djece problem sigurnosti i zaštite djece je veoma izražen. Djeca su nezaštićena u saobraćaju, izložena su nasilju, zlostavljanju, zanemarivanju, seksualnom nasilju, ekonomskoj eksploataciji, nisu zaštićena od alkohola, havana, droga, uticaja kladionica, pornografije i slično. To su istakla i djeca kroz fokus grupe.

„Vozači ne poštuju čak pješake“ (dijete iz Velike Kladuše).

Djeca iz opštine Novi Grad Sarajevo smatraju da se nedovoljno vodi računa o njihovoj sigurnosti, pa navode međuvršnjačko nasilje, kriminal, pse lualice koji napadaju djecu, nesigurnost u saobraćaju. Navode opasnost od prekomjernog korištenja kompjutera i mobitela zbog nasilnih igara, odavanja i manipulisanja podacima na društvenim mrežama, prijetnjama putem sms poruka i sl. U ovom gradu je registrovano 160 djece koja rade i žive na ulici, čiji je život i zdravlje direktno ugroženo. To su u većini slučajeva djeca Romi, i često strani državljani.

Sva istraživanja koja su posljednjih godina urađena na temu nasilja nad djecom pokazuju da je ova pojava u Bosni i Hercegovini u porastu. Stručnjaci smatraju da je broj djece žrtava mnogo veći od od broja procesuiranih slučajeva.

Tako je u Višegradu registrovano 11 slučajeva djece koja su bila izložena zlostavljanju/nasilju, nepoznati su slučajevi seksualnog nasilja. Trenutno se u postupku nalazi 11 predmeta psihološkog nasilja nad djecom. Centar za socijalni rad nema povratnu informaciju od tužilaštva da li su pokrenute krivične prijave.

U istoj opštini je u posljednjih par godina nestalo dvoje djece, nisu rasvijetljene okolnosti pod kojim su djeca nestala. Nestao je trogodišnji dječak iz mjesta Međeđa kod Višegrada, čiji nestanak je prijavljen 17 maja ove godine. Dva mjeseca poslije je i dalje na spisku nestalih, što izaziva sumnje i špekulacije. Radi se o izuzetno siromašnim porodicama, i djeci koja nisu „nečija“, pa se potrage brzo završavaju. Policija radi svoj posao dok može i mora, ali, kad stane rutinski dio posla, sve ostane na sjećanjima. U opštini Višegrad ne postoje programi prevencije za zaštitu od otmice i trgovine djecom.

Sigurnost djece je narušena i od strane njihovih vršnjaka.

„U školi ima dosta vršnjačkog nasilja gdje nas mlađe tuku djeca starijih razreda“ (dijete iz Velike Kladuše).

„Ako se branimo dobijemo batina... a bilo je i iznude novca od manje djece, morali su da plate da bi prošli kroz dvorište“ (dijete iz Dervente).

Djeca ističu da su im kladionice dostupne i da se ne vodi računa o uzrastu djece koja ih posjećuju.

„Preko puta naše škole nalazi se kladionica gdje učenici iz starijih razreda svakodnevno odlaze...“ (dijete iz Tešanja).

I u drugim lokalnim zajednicama postoji isti problem, kao i problem dostupnosti alkohola i duvanskih proizvoda djeci.

Na objektima prodaje pića i duhana jasno su istaknuta obavještenja o zabrani prodaje duhana i točenja pića maloljetnicima, koja se ne poštuju.

„Blizu naše škole se nalaze kafići i ne smijemo ići na veliki odmor jer se bojimo“ (dijete iz Velike Kladuše).

„Tata od mog prijatelja mu je dao da pije pivu i on nam je to ispričao u školi a nastavnica se smijala...“

Izjava ovog djeteta podsjeća na odgovornost roditelja i ostalih odraslih u poštivanju prava djece i, nažalost, njihovom doprinosu kršenju istih.

2.8. Pravo djece na životni standard

„Djeca bogatijih roditelja, koja su bolje obučena, ne druže se sa siromašnijom djecom, koja nemaju novca za skupu markiranu garderobu“ (dijete iz Višegrada).

„Raspoloživi podaci govore da 56 posto od ukupnog broja siromašnih u BiH čine porodice s djecom. U porodicama koje se mogu svrstati u kategoriju najsiromašnijih živi 13 posto djece, dok 29 posto djece živi na granici siromaštva. Siromaštvo je najveći pojedinačni uzrok uskraćenosti u razvoju i obrazovanju kod djece. Dok je u 2011. godini zabilježen novi pad nataliteta i to za 5,64 posto, u siromaštvu živi oko 66 posto porodica s troje i više djece i 32 posto porodica s dvoje djece“ navode iz SOS Dječija sela BiH.³

Siromaštvo je značajan faktor koji negativno utiče na razvoj djece u lokalnim zajednicama koje su bile uključene u monitoring prava djeteta.

Velika nezaposlenost i nedostatak perspektive da se situacija popravi, mnoge

³ Novinska agencija „Fena“.

porodice su u veome teškoj ekonomskoj situaciji. Većina prava iz oblasti socijalne zaštite, čijim ostvarenjem bi se pomoglo ovim porodicama, ostvaruju se na nivou opštine. Nivo ostvarivanja socijalnih prava zavisi od ekonomske moći opštine i od broja korisnika, tako da je situacija veoma različita. U opštinama koje imaju veće budžete uvedena su i proširena prava.

Tako je Odlukom Skupštine opštine Gacko od 2006. godine, sa izmjenama i dopunama iz 2007. godine uveden dodatni mehanizam kojim su naglašene potrebe određenih kategorija djece, prije svega djece sa smetnjama u razvoju i djece iz socijalno ugroženih porodica.

Dječja zaštita je riješena jedinstveno u svim opštinama u Republici Srpskoj. Što se tiče Federacije Bosne i Hercegovine, situacija se razlikuje od kantona do kantona, odnosno od opštine do opštine.

Bez obzira u kojem entitetu djeca žive, nigdje davanja iz oblasti socijalne ili dječje zaštite nisu dovoljna siromašnim porodicama za normalan život i zadovoljenje osnovnih potreba.

Tako je Fond dječije zaštite Republike Srpske u 2011. godini umanjio iznose materinskog dodatka u odnosu na početak prošle godine za trećinu i sada iznosi tek 70 KM. Smanjen je za deset maraka i dječji dodatak, pa se za drugo i četvrto dijete izdvaja samo 35 KM, dok će za treće dijete roditelj mjesečno primati 70 KM, pod uslovom da ispunjavaju imovinski cenzus. Dodatak za bolesnu djecu nije umanjen. U 2010. godini u RS je registrovano 36.925 djece čiji roditelji nemaju dovoljno prihoda da ih izdržavaju.⁴

Podaci iz opština dokumentuju sliku o velikom siromaštvu. Služba socijalne zaštite Novi Grad Sarajevo navodi podatak da 30% stanovništva ove opštine prima određenu vrstu novčane pomoći. Za njih opština izdvaja i osigurava sljedeće vidove pomoći:

- Stalna novčana pomoć (136),
- Dodatak za njegu i pomoć od druge osobe i novčana naknada za pomoć i njegu od strane drugog lica za stara i nemoćna lica (499),
- Jednokratna novčana pomoć (73),
- Izuzetna novčana pomoć (15),
- Novčana naknada za vrijeme čekanja na zaposlenje lica sa psihofizičkim smetnjama (169),
- Smještaj u drugu porodicu (10),
- Smještaj u ustanove socijalne zaštite (206),

⁴ Bilten socijalne zaštite br. 9, 2011. godina, Republički Zavod za statistiku RS

- Zdravstvena zaštita (494),
- Vanredno školovanje (1),
- Subvencioniranje troškova grijanja (208),
- Subvencioniranje troškova dženaze-sahrane-ukopa (3),
- Ishrana u javnim kuhinjama (1872)

U oblasti dječje zaštite, opština Novi Grad Sarajevo obezbjeđuje sljedeće vidove pomoći:

- Dodatak na djecu (3067),
- Uvećani dodatak na djecu (2591),
- Zdravstvena zaštita djeteta (258),
- Naknadu umjesto plate ženi-majci u radnom odnosu za vrijeme dok odsustvuje sa posla zbog trudnoće, porođaja i njege djeteta (513),
- Novčanu pomoć za vrijeme trudnoće i porođaja žene-majke koja nije u radnom odnosu ili se nalazi na redovnom školovanju (520),
- Jednokratnu novčanu pomoć za opremu novorođenog djeteta (23),
- Pomoć u prehrani djeteta do šest mjeseci ili dodatnu ishranu za majku-dojilju (131),
- Subvencioniranje boravka djeteta/ce u ustanovama predškolskog odgoja (79)

U opštini Posušje Crveni krst je proveo nekoliko akcija sa ciljem ublažavanja siromaštva. Tako je organizovano prikupljanje školskog pribora i knjiga za učenike osnovnih škola iz ugroženih porodica i porodica koje koje imaju više od 5 djece na redovnom školovanju. Osigurano je i ogrjevno drvo, ugalj, i peći za grijanje-šporeti za 2 najugroženije porodice.

Stanje prava djece u lokalnim zajednicama je odraz opšteg društveno-ekonomskog stanja u zemlji. U vremenu poremećenih vrijednosti, ekonomskog i duhovnog siromaštva i opšte nesigurnosti za budućnost, djeca nemaju dobre uslove za razvoj svojih potencijala, s jedne strane, a s druge strane izloženi su uticaju loših uzora. Sve aktivnosti i inicijative koje se realizuju u lokalnoj zajednici, a namijenjene su poboljšanju uslova života djece su dragocjene, međutim, stvarni napredak u oblasti dječjih prava može se očekivati samo sistemskim rješenjima svih nivoa vlasti u ispunjavanju obaveza preuzetih ratifikovanjem Konvencije o pravima djeteta. Dozu optimizma unose sama djeca, jer u svojim izjavama jasno poručuju da su spremna aktivnije učestvovati u svim oblastima svog života i nositi odgovornost koja iz toga proizilazi.

„Opština bi trebala pomoći djeci čiji roditelji ne rade, da im zaposle bar jednog roditelja, ili bi se trebalo obratiti Crvenom krstu ili centru za socijalni rad. U našoj školi ima dosta siromašne djece. Djeca siromašnih roditelja nemaju para

da idu sa drugom djecom na ekskurziju" (dijete iz Višegrada).

Здраво да сте
Hi Neighbour

3.PREPORUKE NA OSNOVU STANJA PRAVA DJECE

Preporuke na osnovu stanja prava djece u opštini Gornji Vakuf-Uskoplje

Monitoringom dječijih prava, u periodu maj - septembar 2012. godine, u opštini Gornji Vakuf-Uskoplje, UG „Adept“ daje sljedeće preporuke na osnovu indikatora koje je prikupilo od institucija na lokalnom nivou, te se iste odnose samo na stavove UG „Adept“.

Zdravlje i socijalna zaštita

- Osigurati prostor i sredstva za otvaranje dnevnog boravka za djecu sa smetnjama u razvoju;
- Povećati novačanu naknadu za korištenje prava na materijalno osiguranje i pravo na tuđu njegu i pomoć;
- Unaprijediti socijalna prava uz osvrt na njihovu efikasnost;
- Zaštita od nedovoljnih prava iz sistema socijalne zaštite kao i zdravstvene zaštite;
- Voditi računa o korištenju socijalne pomoći u vidu materijalnih sredstava, odnosno terenskim provjerama ustanoviti da li socijalnu pomoć dobivaju osobe sa potrebom, a ne statusom;
- Olakšavanje procedure zdravstvene zaštite kroz jasan postupak.
- Osigurati programe prevencije zdravlja.

Porodično okruženje i alternativna briga

- Predvidjeti i pokrenuti programe podrške roditeljima u vršenju njihovih roditeljskih prava i dužnosti i osigurati savjetovalište za brak;
  - Poticati natalitet sa svim mogućim raspoloživim kapacitetima;
  - Osigurati i povećati brigu o djeci u skladu sa njihovim individualnim potrebama;
  - Povećati odgovornost roditelja kao i njihove obaveze prema djeci kroz obvezna savjetovališta i time osnažiti porodicu;
  - Pokrenuti programe za osamostaljivanje i integraciju djece nakon izlaska iz sistema socijalne zaštite;
  - Pokrenuti programe prevencije i edukacije roditelja, nastavnika i drugih profesionalaca koji rade sa djecom na prevenciji zlostavljanja i zanemarivanja djece;
  - Predvidjeti standarde rada sa djecom bez roditeljskog staranja;
- Unaprijediti kreativnosti i zainteresovanost radnika javnih ustanova kako za saradnju sa NVO, tako i implementaciju projekata koji su od interesa za zajednicu.

Građanska prava i slobode

- Širenje informacija djeci i odraslima o pravima djeteta kroz različite edukacije i programe;
- Informisanje i obrazovanje roditelja o potrebi zaštite djece od štetnih informacija i materijala;
- Osigurati aktivnosti ili boravak za djecu koja tokom nastave ne sudjeluju u izučavanju vjeronauka;
- Povećati i osmisliti broj neformalnih okupljanja djece;
- Uvrstiti u redovno školovanje, kroz nastavne predmete oblasti koje se isključivo tiču djece i njihovih prava.

Pravo na obrazovanje

- Osigurati više sigurnih mjesta za igru.
- Edukovati djecu o njihovim pravima putem redovne nastave.
- Omogućiti svoj djeci besplatno osnovno i srednjoškolsko obrazovanje (besplatni udžbenici, prevoz djece...).
- Provjeriti stvarnu sliku ponašanja predavača (učitelja i nastavnika) prema djeci, kao i ostalih zaposlenih unutar škole.

Posebne mjere zaštite

- Uspostava baze podataka o rasprostranjenosti pojave dječijeg rada, vrste zloupotreba dječijeg rada, podaci o djeci koja rade u lokalnoj zajednici.
- Predvidjeti programe prevencije od seksualnog iskorištavanja, edukacija o seksu i zloupotrebi seksa.

Preporuke na osnovu stanja prava djece u opštini Čelinac

Monitoringom dječijih prava, u periodu maj-septembar 2012. godine u opštini Čelinac, UG Edukacijsko rehabilitacijski centar daje sljedeće preporuke na osnovu indikatora koje je prikupilo od institucija na lokalnom nivou, te se iste odnose samo na stavove udruženja.

- Proširiti postojeću lepezu usluga pri Domu zdravlja kroz organizovanje patronaže i preventivne edukacije za mlade i djecu u školama
- Uspostaviti rad Centra za mentalno zdravlje i u okviru istog pružati logopedске i defektološke usluge
- Obezbijediti prostoriju za ispitivanje maloljetnih lica u PS Čelinac

- Kreirati softversku bazu podataka Centra za socijalni rad
- Osnovati Prvostepenu stručnu komisiju za razvrstavanje djece sa fizičkim i psihičkim razvojnim poteškoćama
- Osnovati Dnevni centar za djecu sa posebnim potrebama
- Obezbijediti materijalnu podršku za nastavak rada Dnevnog centra za djecu iz porodica sa višestrukim problemima
- Vršiti promociju hraniteljstva
- Obezbijediti i opremiti prostor za čitaonicu i boravak djece za vrijeme slobodnog vremena u Srednjoj školi Čelinac
- Razviti grupne i individualne programe rada sa djecom i mladima koji iskazuju asocijalna i antisocijalna ponašanja
- Vršiti edukacije roditelja u lokalnoj zajednici
- Povećati broj javnih površina za djecu i mlade (gradski park, igrališta, bazen)
- Kadrovski i tehnički ojačati sve institucije koje rade sa djecom i mladima
- Unaprijediti timski rad i saradnju svih relevantnih aktera u oblasti dječije zaštite
- Jačati mješovit sistem dječije zaštite
- Jačati NVO sektor i volonterski rad
- Razviti efikasne modele javnog informisanja građana
- Povećati izdvajanja u godišnjem budžetu opštine za zaštitu porodice i djece
- Kadrovski jačati stručni tim škole kroz zapošljavanje socijalnih radnika i defektologa
- Poboljšati postojeće prostorne uslove rada škola (sancija postojećih školskih objekata)
- Edukovati stručne radnike Centra za socijalni rad iz oblasti medijacije i porodične terapije
- Edukovati roditelje o pravima djece, kao i sve stručne radnike koji rade sa djecom
- Jačati svijest lokalne zajednice o problemima u polju dječije zaštite
- Jačati NVO sektor i volonterski rad
- Otvoriti resursni centar za djecu na nivou lokalne zajednice

Preporuke na osnovu stanja prava djece u Distriktu Brčko

Monitoringom dječijih prava, u periodu maj-septembar 2012. godine u distriktu Brčko, UG Omladinski centar „Vermont“, daje sljedeće preporuke na osnovu indikatora koje je prikupilo od institucija na lokalnom nivou, te se iste odnose samo na stavove udruženja.

- Izraditi programe za edukaciju djece i roditelja o dječijim pravima

- Poboljšati sisteme evidencije kršenja dječijih prava
- Poboljšati i izraditi sisteme za prevenciju i borbu protiv bolesti ovisnosti za dječiji uzrast
- Uspostaviti sistem savjetovališta za roditelje (npr. pri centrima za socijalni rad)
- Poboljšati sistem obuke i inkluzivnog obrazovanja za djecu sa smetnjama u razvoju i za djecu koja su pripadnici manjinskih grupa (romske populacije).

Preporuke na osnovu stanja prava djece u opštini Kupres

Monitoringom dječijih prava, u periodu maj-septembar 2012. godine u opštini Kupres, UG „Krijesnica“, daje sljedeće preporuke na osnovu indikatora koje je prikupilo od institucija na lokalnom nivou, te se iste odnose samo na stavove udruženja.

- Raditi na prevenciji nasilja i zanemarivanja kroz tribine, predavanja, radionicama skupa sa NVO-ima
- Pokušati naći način za nastavak školovanja djece iz Ravnog
- Nastojati iznaći sredstva za pomoć djeci kroz sufinansiranje prevoza, vrtića, kupovina udžbenika
- Raditi na još boljoj koordinaciji svih koji rade sa djecom, nevladinog sektora, obrazovnog, zdravstvenog i socijalnog.
- Nastojati da se osigura svakodnevni rad pedijatra pri Domu Zdravlja
- Zapošljavanje stručnih djelatnika pri Centru za socijalni rad (psiholog, socijalni radnik)
- Formirati multidisciplinarnе timove (psiholog, pedijatar, pedagog, socijalni radnik) koji bi bili na usluzi roditeljima i djeci kao stručna pomoć u rješavanju problema i savjetovanu roditelja i djece i njihovo finansiranje
- I dalje svi koji su uvezani u monitoring upisa djece da nastave suradnju
- Koristiti bazu podataka o djeci radi planiranja upisa djece za školu i pratiti strukturu djece
- Raditi na boljoj informiranosti djece i uključivanja u procesu donošenja Odluka od interesa za djecu
- Nastojati osigurati besplatan prevoz ili sufinansiranje bar za onu djecu roditelja koji nemaju dovoljno sredstava za život, te za porodice sa više djece.
- Pokušati osigurati besplatne udžbenike za djecu roditelja sa više djece,
- Pokušati osigurati školovanje djece iz sela Ravnog kad završe peti razred devetogodišnje škole,
- Više pažnje i zalaganja pokazati za rad sekcija u školama,
- Za mlađi uzrast napraviti više zelenih površina za odmor i igru djece,
- Pomoći NVO-ima koji rade i okupljaju djecu

- Pratiti provedbu strategije na prevenciji smanjenja maloljetničke delinkvencije
- S policijom, opštinskom i županijskom inspekcijom kontrolisati i kažnjavati vlasnike ugostiteljskih i trgovačkih objekata koji osobama mlađim od 18 godina prodaju alkoholna pića i cigarete i objekte koji rade izvan dozvoljenog radnog vremena u kojima se zatiču djeca u ranim jutarnjim satima.
- Organizovati radionice za djecu na teme o štetnosti konzumiranja alkohola, cigareta i narkotika kroz obrazovne ustanove, javne tribine od strane stručnjaka NVO i policije.

Preporuke na osnovu stanja prava djece u opštini Prnjavor

Monitoringom dječijih prava, u periodu maj-septembar 2012. godine u opštini Prnjavor, Opštinska organizacija Crvenog krsta, daje sljedeće preporuke na osnovu indikatora koje je prikupila od institucija na lokalnom nivou, te se iste odnose samo na stavove udruženja.

- Pojačati resurse Centra za socijalni rad u cilju poboljšanja kvaliteta i efikasnost svih aktivnost, uzeti u obzir porast broja korisnika socijalnih usluga.
- Zajedničkim snagama NVO uključiti u rad što više djece.
- U sistem obrazovanja uključiti edukaciju djece i roditelja o pravima djeteta, prije svega poraditi na usavršavanju osoblja koje radi sa djecom.
- Pojačati napore kako bi se opšte načelo najboljeg interesa djeteta shvatilo.
- Povećati prisutnost djece u medijima, njihovu moć iskoristiti za smanjenje diskriminacije i povećanje informisanosti o Konvenciji dječijih prava.

Preporuke na osnovu stanja prava djece u opštini Mrkonjić Grad

Monitoringom dječijih prava, u periodu maj-septembar 2012. godine u opštini Mrkonjić Grad, UG „Radost MG“, daje sljedeće preporuke na osnovu indikatora koje je prikupilo od institucija na lokalnom nivou, te se iste odnose samo na stavove udruženja.

- Pojačati programe podrške socijalno ugroženim porodicama (stambeno zbrinjavanje i osnovne životne potrebe)
- Organizovati redovne sistematske preglede za djecu predškolskog i školskog uzrasta (opšte i stomatološke)
- Pokrenuti programe prevencije alkoholizma i pušenja za djecu i mlade
- Obezbijediti besplatan prevoz za djecu koja putuju u školu

Preporuke na osnovu stanja prava djece u opštini Tešanj

Monitoringom dječijih prava, u periodu maj-septembar 2012. godine u opštini Tešanj, UG Omladinski kulturni centar, daje sljedeće preporuke na osnovu indikatora koje je prikupilo od institucija na lokalnom nivou, te se iste odnose samo na stavove udruženja.

- Neophodno je uspostaviti referalni mehanizam koji bi omogućio saradnju između različitih organizacija/ustanova u cilju unapređenja predškolskog obrazovanja i povećanja obuhvata djece predškolskim obrazovanjem, posebno za djecu iz ruralnog područja
- Uspostavljanje referalnog mehanizma koji bi omogućio produženi boravak u osnovnim školama, zbrinjavanje i kvalitetan rad sa djecom, s posebnim fokusom na djecu u stanju socijalne potrebe, koja imaju izraženu potrebu za dodatnim radom izvan redovne nastave;
- Potrebno je jačati i podržavati rad NVO-a, i motivisati djecu, mlade i roditelje na aktivizam
- U osnovnim školama na području opštine Tešanj pokrenuti mobilni tim za djecu sa posebnim potrebama, da im se u procesu nastave pruže adekvatne usluge;
- Obezbjediti za djecu iz siromašnih porodica besplatne udžbenike, topli obrok i prevoz do škole
- Pokrenuti program savjetovanja mladih majki i roditelja, program odgovornog roditeljstva i humanizacije među polovima
- Pojačati kadrove na raspolaganju djeci (logoped, edukatori-rehabilitatori, asistenti u nastavi, pedagog-psiholog i sl.);
- Osnovati elektronsku bazu podataka, odnosno sveobuhvatne baze podataka o djeci iz socijalno isključenih grupa na nivou lokalne zajednice;
- Promovisati i nagrađivati volonterski rad (nije donesen Zakon o volonterizmu u FBiH);
- Pojačati budžete za adekvatno ostvarivanje prava iz socijalne zaštite
- Pojačati nivo odgovornosti u lokalnoj zajednici po pitanju prijavljivanja slučaja nasilja nad djecom.

Preporuke na osnovu stanja prava djece u opštini Velika Kladuša

Monitoringom dječijih prava, u periodu maj-septembar 2012. godine u opštini Velika Kladuša, UG Demokratska organizacija mladih, daje sljedeće preporuke na osnovu indikatora koje je prikupilo od institucija na lokalnom nivou, te se iste odnose samo na stavove udruženja.

- Kupovina inhalatora djeci oboljeloj od hroničnog bronhitisa (djeca oboljela od gore navedene bolesti su prinuđena za stalno korištenje inhalatora zbog čestih napada otežanog disanja, gušenja).
- Finansiranje lijekova (mnogi lijekovi kao što su npr. flexotide, nisu na listi esencijalnih lijekova, pa su pacijenti prisiljeni da kupuju ove uglavnom skupe lijekove koji su im neophodni u liječenju).
- Sufinansiranje premije zdravstvenog osiguranja (prema Odluci ZZO USK-a djeca su u obavezi da plaćaju godišnju premiju zdravstvenog osiguranja kako bi bila oslobođena učešća u troškovima (participacije) korištenja zdravstvene zaštite, a koja je za 2012. godinu iznosila 25,00 KM po osiguraniku. Iz razloga nemogućnosti plaćanja premije, a niti participacije roditelji djece vrlo često izbjegavaju dovesti djecu na preglede bez obzira što je zdravlje djeteta ugroženo).
- Uspostavljanje ili saradnja na unapređenju sljedećih stavki: Dječiji dodatak – koji ne postoji, dodatak na školovanje i osposobljavanje – ne postoji, dodatak na njegu od drugih lica – djeca – neredovno i povremena pomoć – individualno).
- Potrebno je unaprijediti saradnju vladinog i nevladinog sektora kada je u pitanju provođenje dječijih prava).
- Osigurati veću naknadu majkama porodiljama koje su nezaposlene,
- Zajedno sa nevladinim organizacijama, Centrom za socijalni rad, socio-pedagoškom zajednicom, lokalnom upravom, policijskom stanicom i Domom zdravlja raditi na prevenciji vršnjačkog nasilja, maloljetničke delinkvencije).
- Policijska stanica je istakla potrebu za uvođenjem novih metoda u radu sa djecom naglašavajući da je potrebno: obezbijediti način zaštite djece nad kojom se vrši nasilje u porodici, djece koja žive u porodicama koje su sklone prostituciji; uvođenje i obezbjeđivanje ustanove koja bi raspolagala sa podacima o djeci kojima je potrebna pomoć, odnosno uspostava radionica kao vida druženja djece u kojim bi postojala trener osoba za pružanje podrške za djecu i novih znanja kroz trenerske usluge i sl.
- Istkanuta je potreba da se djeci obezbijede, pored školskog obrazovanja, razna druženja u kojima bi djeca kvalitetno provodila svoje slobodno vrijeme (npr. obezbijediti im razna sportska druženja, takmičenja gdje bi se tom prilikom priznao njihov trud na način da bi se djeca povremeno pohvaljivala i tako dobivala volju i želju za daljim učestvovanjem).

Preporuke na osnovu stanja prava djece u opštini Gacko

Monitoringom dječijih prava, u periodu maj-septembar 2012. godine u opštini Gacko, UG Centar za razvojne inicijative, daje sljedeće preporuke na osnovu indikatora koje je prikupilo od institucija na lokalnom nivou, te se iste odnose samo na stavove udruženja.

- Nastaviti sa proširenjem prava i usluga da bi iste odgovorile potrebama (materijalna podrška socijalno ugroženim, a stručna i profesionalna djeci sa smetnjama u razvoju).
- Zapošljavanje defektologa i logopeda u Dom zdravlja ili u Centar za socijalni rad.
- Zapošljavanje psihijatra u Centar za mentalno zdravlje i psihologa u osnovnu školu.
- Formiranje multidisciplinarnog tima koji bi radio na zdravstvenoj zaštiti djece sa psihičkim poremećajem.
- Nabavka potrebne opreme (logopedski set, psiho testovi...)
- Osnovati savjetovanište kao posebnu instituciju koje će posebno raditi sa roditeljima sa djecom sa posebnim potrebama i problemima u ponašanju.
- Uvođenje novih metoda rada sa djecom ili unapređenje postojećih.
- Jačanje saradnje roditelja i institucija koje se bave dječijim pravima.
- Jačanje tehničkih kapaciteta radio stanice.
- Edukacija roditelja i nastavnog osoblja o dječijim pravima.

Preporuke na osnovu stanja prava djece u opštini Posušje

Monitoringom dječijih prava, u periodu maj-septembar 2012. godine u opštini Posušje, Opštinska organizacija Crvenog krsta, daje sljedeće preporuke na osnovu indikatora koje je prikupilo od institucija na lokalnom nivou, te se iste odnose samo na stavove udruženja.

- Poboljšanje sadašnjeg teškog socijalnog, materijalnog ekonomskog stanja, koje kao uzrok najčešće ugrožava zdravlje i život pojedinca, porodice, ali i grupa ljudi u zajednici.
- Animirati i motivisati druge grupe i djecu i mlade za pomoć djeci, mladima, odraslima, pojedincu, grupama i zajednici u sektoru zdravstvene, socijalne, humanitarne, obrazovne zaštite ljudi.
- Povezivanjem sa zajednicom, CK opštine Posušje će uz pomoć svih drugih vladinih i nevladinih organizacija i relevantnih čimbenika vlasti u BIH, moći još više i znatno više posvetiti pažnje, rada i djelovanja na ostvarivanju.
- Promocija dječijih prava naročito u ruralnim dijelovima opštine, sa posebnim osvrtom na ostvarivanje prava djece sa poteškoćama u razvoju, njihovo aktivno uključivanje u život zajednice, u skladu sa njihovim mogućnostima i afinitetima.
- Na različite načine, koji su zakonski predviđeni, pojačati pomoć djeci iz siromašnih porodica i porodica koje imaju više djece na redovnom školovanju (od osnovnog do visoko školskog obrazovanja).
- Iznaci načine i predložiti nadležnim organima i relevantnim ministarstvima na

području ŽZH da primjenjuju Zakon uvođenjem djece koja na to imaju zakonsko pravo za „ostvarivanje dječjeg dodatka“.

- Stalno poticati nadležne od opštinskog do državnog nivoa vlasti da počnu sa provođenjem Konvencije o pravima djeteta (prioritetno po poglavljima: pravo na siguran zdrav život, pravo na igru, obrazovanje, slobodno vrijeme, odmor, i kulturne i društvene aktivnosti), za sigurna mjesta za igru, zabavu i druženja kroz rekreativne vannastavne aktivnosti (prioritet) u ruralnom području opštine Posušje)
- Pokrenuti inicijativu prema svima u lokalnoj zajednici koji rade u interesu djece, sa drugim društvenim subjektima na nivou Federacije i države, kao i međunarodne saradnje i dobrih odnosa Društava CK u zemlji i inostranstvu, kako bi i djeca sa područja opštine Posušje iz najugroženijih grupa stanovništva mogla narednih godina koristiti dječja odmarališta domove, izletišta i druge objekte o trošku države, lokalne samouprave i zajednice.

Preporuke na osnovu stanja prava djece u opštini Derventa

Monitoringom dječjih prava, u periodu maj-septembar 2012. godine u opštini Derventa, udruženje „Sunce“ , daje sljedeće preporuke na osnovu indikatora koje je prikupilo od institucija na lokalnom nivou, te se iste odnose samo na stavove udruženja.

- Organizovati prevoz za sve učenike na vannastavne programe
- Edukovati prosvjetni kadar o pravima djece po UN Konvenciji
- Organizovati javne tribine gdje djeca mogu da daju svoje mišljenje i sugestije za donošenje odluka koje se tiču djece
- Uključiti što veći broj djece u vannastavne aktivnosti
- Opremiti škole potrebnim didaktičkim materijalom za što kvalitetniji rad sa djecom
- Organizovati monitoring, evaluacije i supervizije na svim nivoima u cilju praćenja ostvarenih rezultata u radu sa djecom i mladima sa smetnjama u fizičkom i psihičkom razvoju, kao i planiranja narednih aktivnosti.
- Novčana davanja ravnopravno rasporediti prema potrebama sve djece/mladih sa smetnjama u fizičkom i psihičkom razvoju, zbog nedostatka finansijskih sredstava;
- Poboljšati provođenje postojeće zakonske regulative u okviru dječjih pitanja;
- Jasno podijeliti uloge i prioritete u pogledu odlučivanja o pravima i potrebama djece/mladih sa smetnjama u fizičkom i psihičkom razvoju između socijalnog, zdravstvenog i pravnog sektora;
- „Njegovanje“ medicinskog modela rada sa djecom/mladima sa smetnjama u

fizičkom i psihičkom razvoju;

- Osnovati Dev Info timove
- Raditi na tome da profunkcioniše Radio Derвента, te da u svoj program planira prostor za dječije emisije u kome će biti obuhvaćena i djeca sa smetnjama u razvoju
- Omogućiti besplatnu adekvatnu stomatološku zaštitu za djecu
- Obezbijediti besplatan tretman kod logopeda
- Obezbijediti adekvatan tretman za osobe sa invaliditetom tamo gdje medicina dalje ne može pomoći
- Dnevno zbrinjavanje djece ometene u psihofizičkom razvoju
- Povećati budžet Centru za socijani rad – za pomoć djeci ometenoj u psihofizičkom razvoju
- Obezbijediti prevoz djeci ometenoj u psiho – fizičkom razvoju u Dnevni centar
- Pomoći roditeljima djece ometene u psihofizičkom razvoju da se zaposle

Preporuke na osnovu stanja prava djece u opštini Sanski Most

Monitoringom dječijih prava, u periodu maj-septembar 2012. godine u opštini Sanski Most, UG Dijakom, daje sljedeće preporuke na osnovu indikatora koje je prikupilo od institucija na lokalnom nivou, te se iste odnose samo na stavove udruženja.

- Posebnu pažnju posvetiti edukaciji djece i mladih u školama kroz školski program, slobodne aktivnosti, vaspitni rad na temu dječija prava.
- Informisati djecu o njihovim pravima, primjerima iz iskustva i aktivno raditi na unapređenju prava djeteta putem medija.
- Aktivirati se na stvaranju programa prevencije ovisnosti, maloljetničke trudnoće, vršnjačkog nasilja, nasilja u porodici i maloljetničke delinkvencije.
- Podržati stručno usavršavanje prosvjetnih radnika na temu dječijih prava, maloljetničke delinkvencije, nasilja...
- Organizovati zajedničke aktivnosti kojima bi za cilj bio smanjivanje netrpeljivosti između nastavnog osoblja, djece i roditelja.
- Bolja saradnja NVO i Vlade u realizaciji projekata u kojima bi bila uključena djeca, mladi, roditelji i cijela lokalna zajednica.
- Bolja povezanost institucija koja se bave djecom, a posebnu saradnju i pomoć školama, jer sve više nam se dešava kršenja dječijih prava u tim sredinama.
- Postojeće sportske terene napraviti sigurnijim za djecu jer su dotrajali (dječak od 12 godina se uhvatio rukama o stativu i ona mu je pala na glavu i poginuo je).

- Zabraniti rad kladionica, točenje alkohola i kupovinu duhanskih proizvoda u blizini škole.
- Spriječiti prosjačenje djece.
- Ministarstvo za obrazovanje treba uvesti programe za porodice koje imaju problematična ponašanja djece ili članova porodice. Takvi programi bi se mogli realizovati u školama kroz slobodne aktivnosti, časovima odjeljenjske zajednice, roditeljskim sastancima, radionicama za djecu i roditelje.
- U školama provoditi edukaciju djece na temu ovisnosti, opasnosti i sve što prati konzumiranje opojnih sredstava.
- Omogućiti djeci pristup sportskim sadržajima, klubovima sa vrlo malom članarinom koju bi djeca mogla platiti.
- Djeci bez roditeljskog staranja pružiti priliku da posjete sportske sadržaje i događaje.
- Organizovati aktivnosti u Vrhpolju (zajedno djeca iz Vrhpolja i djeca iz soc. pedag. zajednice), da se i na taj način bolje upoznaju i zbliže kako bi bilo manje problema u lokalnoj zajednici.
- U prethodnom monitoringu utvrđeno je da se ne primjenjuje usvojeni zakon o dječijem dodatku za porodice koje na to imaju pravo. I dalje je stanje isto sa obrazloženjem da za to nema sredstava.
- Omogućiti djeci sa posebnim potrebama besplatan prevoz do Bihaća za odlazak na kategorizaciju.
- Omogućiti više prostora u medijima za djecu i o djeci kao i edukativne emisije.
- Više kampanje i program za podizanje svijesti o HIV/AIDS-a među adolescentima kao i medijsko predstavljanje.
- Omogućiti djeci sa posebnim potrebama da budu u manje brojnim odjeljenjima, da se u tim odjeljenjima uvedu asistenti.
- Da se u školama zaposle defektolozi koji bi pomogli u radu s takvom djecom, a i da rade s djecom.
- Otkloniti fizičke barijere u školama koje nemaju obezbjeđen prilaz djeci sa fizičkim onesposobljenjima.
- Formirati savjetovalište za roditelje.
- Radio emisije otvorenog tipa, kontakt emisije na temu roditeljstva.
- Donijeti budžet za djecu, i kod izrade novog budžeta izdvojiti stavke za djecu u kojima su sredstva dodijeljena zajedno sa odraslima (sportski klubovi, takmičenja, kulturne manifestacije i sadržaji).

Preporuke na osnovu stanja prava djece u opštini Novi Travnik

Monitoringom dječijih prava, u periodu maj-septembar 2012. godine u opštini Novi Travnik UG „Galerija“, daje sljedeće preporuke na osnovu indikatora koje

je prikupilo od institucija na lokalnom nivou, te se iste odnose samo na stavove udruženja.

- Naš zaključak je taj da se situacija u nekim segmentima poboljšala, kao na primjer veće površine na kojim djeca mogu provoditi slobodno vrijeme uz igru.
- Treba nastaviti edukaciju djece, roditelja i profesionalaca koji rade sa djecom o pravima djece.

Preporuke na osnovu stanja prava djece u opštini Novi Grad

Monitoringom dječijih prava, u periodu maj-septembar 2012. godine u opštini Novi Grad, UG „Lira“, daje sljedeće preporuke na osnovu indikatora koje je prikupilo od institucija na lokalnom nivou, te se iste odnose samo na stavove udruženja.

- Obezbijediti adekvatne materijalne, kadrovske i tehničke uslove za provođenje Akcionog plana socijalnog uključivanja u sistem dječije zaštite za 2012 - 2013. godinu u opštini Novi Grad.
- Radnici socijalnih aktera sa područja naše opštine, moraju se što više edukovati, pisati projekte, svako iz svoje oblasti, aplicirati prema višim nivoima i donatorima, te i tim putem obezbijediti dodatna sredstva za svoje štíćenike i poboljšati položaj istih u društvu, a kroz projekte svoje članove uključiti u društvo da se i oni osjećaju društveno korisnim.
- Potrebno je raditi da edukovanosti i informisanosti roditelja kako na najbolji i najbrži način da otkriju probleme kod svoje djece, potraže pomoć kod određenih socijalnih aktera, te da se ne srame ni sebe ni problema ni djeteta i da pomognu svom djetetu na vrijeme.

Preporuke na osnovu stanja prava djece u opštini Bileća

Monitoringom dječijih prava, u periodu maj-septembar 2012. godine u opštini Bileća, UG “Vedar osmijeh“, daje sljedeće preporuke na osnovu indikatora koje je prikupilo od institucija na lokalnom nivou, te se iste odnose samo na stavove udruženja.

- Arhitektonske barijere ni u školama ni u javnim ustanovama, tako da je kretanje invalida u kolicima veoma otežano.
- Da DevInfo nastavi sa radom, jer je tim koji je bio zadužen da objedini bazu podataka skoro prestao sa radom.
- Djeca sa umjerenim mentalnim smetnjama su diskriminisana zbog neposto-

janja specijalnog odeljenja u sastavu jedne od škola, tako da su roditelji izloženi velikim materijalnim troškovima vodeći djecu u Trebinje udaljeno 30 km.

Preporuke na osnovu stanja prava djece u opštini Livno

Monitoringom dječijih prava, u periodu maj-septembar 2012. godine u opštini Livno, UG Centar mladih, daje sljedeće preporuke na osnovu indikatora koje je prikupilo od institucija na lokalnom nivou, te se iste odnose samo na stavove udruženja.

- Više zajedničkih aktivnosti, da bi ljudi, posebno djeca, više saznali o kulturi i tradiciji drugih zajednica. Djeca premalo uče jedni o drugima.

Preporuke na osnovu stanja prava djece u opštini Kotor Varoš

Monitoringom dječijih prava, u periodu maj-septembar 2012. godine u opštini Kotor Varoš, UG "Centar mladih" daje sljedeće preporuke na osnovu indikatora koje je prikupilo od institucija na lokalnom nivou, te se iste odnose samo na stavove udruženja.

- Institucije i organizacije na nivou opštine koje rade na ostvarivanju prava djece treba da se uvežu radi bolje saradnje i lakšeg protoka podataka;
- Formirati udruženje roditelja djece sa posebnim potrebama
- Evidentirati djecu koja nisu u sistemu;
- Formirati DevInfo tim, te ažuriranje postojećih baza;
- Povećati budžete svih institucija i organizacija koje rade za djecu;
- Podići nivo znanja o pravima djeteta na viši nivo, naročito u ruralnim dijelovima opštine.
- Potrebno je naći modalitete kojim bi se olakšalo formiranje baza podataka Centra za socijalni rad koje su nepotpune, a koje bi u kasnijem periodu služile svim relevantnim institucijama, te postojeće upotpuniti sa novim podacima.
- Pokrenuti inicijativu za donošenje strategije prevencije maloljetničke delinkvencije.
- Provesti istraživanje na lokalnom nivou, te na osnovu toga izvršiti procjenu stanja o rasprostranjenosti pušenja, uživanja alkohola i konzumiranja droga među mladima.
- Proširiti aktivnosti NVO sektora na ruralna područja kako bi i ova djeca imala mogućnost upotpunjavanja slobodnog vremena.

Preporuke na osnovu stanja prava djece u opštini Laktaši

Monitoringom dječijih prava, u periodu maj-septembar 2012. godine u opštini Laktaši, UG Centar za djecu, mlade i porodicu, daje sljedeće preporuke na osnovu indikatora koje je prikupilo od institucija na lokalnom nivou, te se iste odnose samo na stavove udruženja.

43

U toku ovog ciklusa monitoringa dječijih prava na lokalnom nivou, uviđeno je da postoji pomak u vidu dječje zaštite i prava, zahvaljujući implementaciji UNICEF-ovog projekta SPIS. Ostvarena je odlična saradnja između svih sektora na teritoriji opštine što je uveliko ubrzalo procese zaštite dječijih prava.

- Povećati broj medijskih programa namijenjenih isključivo djeci i njihovim roditeljima, pokrenuti inicijativu za dječije programe, emisije kao i za programe za djecu i njihove roditelje;
- Ojačati kapacitete lokalnog udruženja čija su ciljna grupa djeca sa teškoćama u razvoju;
- Razviti programe integracije u društvo;
- Obezbijediti dodatna finansijska sredstva za rad sa djecom sa teškoćama u razvoju kroz programe nevladinog sektora;
- Promovisati važnosti i vrijednosti povećanja obuhvata broja djece predškolske dobi sa teškoćama u razvoju institucionalnim ili vaninstitucionalnim oblicima predškolskog vaspitanja i obrazovanja;
- Unaprijediti saradnju svih relevantnih institucija kroz potpisivanje protokola o saradnji, kako bi se utvrdile precizne procedure u postupanju i radu s djecom;
- Osnivanje državnih vrtića u mjesnim zajednicama sa većim brojem djece, ili obezbjeđivanje alternativnih programa vaspitanja i obrazovanja za djecu i roditelje;
- Izraditi strategije prevencije maloljetničke delinkvencije i programa usmjerenih na maloljetničke delinkvente;
- Ispitati potrebu i mogućnost za uspostavljanje ustanova za zbrinjavanje iskorištavane djece, kao i za podršku i rehabilitaciju;
- Širenje informacija o dječijim pravima kroz radionice ili sličan vid kreativnog pristupa, koji će im omogućiti lakše usvajanje znanja o pravima koja im pripadaju;
- Definisane i praćenje zloupotrebe dječijeg rada;
- Razviti programe prevencije vezane uz zaštitu od trgovine i otmicu djece;
- Razviti dodatne predškolske programe za rad sa romskom djecom koji će se realizovati u mjestima gdje oni žive;
- Kreativne radionice na kojim bi djeca saznala više o dječijim pravima i o ostalim temama za koje su zainteresovana;

- Postaviti kutiju u hol škole gdje bi se anonimno predlagale teme za obrađivanje na časovima odjeljske zajednice;
- Razviti programe osnaživanja i integracije romske populacije;

Preporuke na republičkom nivou

44

- Obezbijediti sredstva za osnivanje Centra za mentalno zdravlje – čime bi se značajno unapredio sistem zdravstvene zaštite djece na teritoriji opštine Laktaši;
- U pogledu prava djeteta da održava kontakte sa roditeljima, poboljšati efikasnost mehanizama kažnjavanja roditelja koji ovo pravo osporavaju. Ovi mehanizmi su neefikasni i spori;
- Kontrola načina ocjenjivanja, s obzirom na nejednak položaj koji djeca imaju kod pojedinih nastavnika;
- Monitoring uključenosti djece u osnovno obrazovanje;
- Definisane i praćenje zloupotrebe dječijeg rada;
- Obezbijediti djeci svih vjeroispovijesti da pohađaju časove vjeronauke u prostorijama škole (s obzirom da smo u nekim školama dobili povratnu informaciju da djeca drugih vjeroispovijesti, sem pravoslavne, časove vjeronauke pohađaju u crkvama ili džamijama, a ne u okviru škole) ili uvesti alternativni nastavni predmet, gdje će djeca učiti o svim religijama;
- Obezbijediti personalne asistente za djecu sa teškoćama u razvoju, koja su usključena u nastavu (s obzirom da nastavnici imaju veliki broj djece u odjeljenjima, veliki je izazov zadovoljiti potrebe cijelog odjeljenja).

Preporuke na osnovu stanja prava djece u opštini Višegrad

Monitoringom dječijih prava, u periodu maj-septembar 2012. godine u opštini Višegrad, UG „Most“, daje sljedeće preporuke na osnovu indikatora koje je prikupilo od institucija na lokalnom nivou, te se iste odnose samo na stavove udruženja.

- Treba uložiti dodatne napore kako bi se čula dječija mišljenja i provodila u praksi. Ovo pravo treba ugraditi u sve zakone i konkretno primjenjivati u donošenju svih odluka od strane opštine, a tiču se djece i njihovih prava.
- Uvesti adekvatne mehanizme zaštite osnovnog načela dječijeg prava - najbolji interes djeteta, kako bi se kršenje tog prava sankcionisalo.
- Obezbijediti podatke o broju djece koja žive ispod socijalnog minimuma i prava učenika u oblasti učeničkog standarda
- Država i lokalna zajednica treba da pojačaju mjere za rješavanje problema povećane konzumacije alkohola i duvana među djecom. Izričito zabraniti fizičko kažnjavanje djece u porodici i institucijama.

- Ojačati kampanju podizanja svijesti i edukaciju sa ciljem sprečavanja i eliminaciju nasilja nad djecom i promociju pozitivnih, nenasilnih oblika discipline i poštivanje dječijeg mišljenja (obezbijediti obuku stručnog osoblja koje je uključeno u ovu vrstu promocija i edukacija).
- Ojačati mjere kojima bi se podstaklo prijavljivanje slučajeva nasilja nad djecom.
- Učiniti dodatne napore na medijskoj promociji u svrhu senzibilizacije javnosti o pravima djeteta i potrebi rješavanja problema identifikovanih u sistemu dječije zaštite.
- Obezbijediti dostupnost predškolskog obrazovanja za djecu iz ruralnog područja.
- Obezbijediti strukovno obrazovanje mladih u skladu sa potrebama tržišta rada.
- Da se pažljivo analiziraju uzroci i posljedice korištenja nedozvoljenih droga i supstanci, te da se pojačaju naponi u pravcu sprečavanja korištenja.
- Pripremiti programe prevencije za zaštitu od otmice i trgovine djecom.
- Osigurati na nivou opštine značajna finansijska i materijalna sredstva za socijalno ugrožene porodice sa više djece.
- Osigurati edukaciju roditelja o njihovim odgovornostima i obavezama prema djeci i osigurati bolju informisanost roditelja u ruralnim područjima opštine o pravima djeteta.

Preporuke na osnovu stanja prava djece u opštini Novi Grad Sarajevo

Monitoringom dječijih prava, u periodu maj-septembar 2012. godine u opštini Novi Grad Sarajevo, UG „Budimo aktivni“, daje sljedeće preporuke na osnovu indikatora koje je prikupilo od institucija na lokalnom nivou, te se iste odnose samo na stavove udruženja.

Primjetan napredak u pogledu organizacije opštinskih službi i posvećenosti potrebama djece i porodica. Primjetno je poboljšanje uslova za život, za zadovoljavanje obrazovnih, kulturnih, sportskih i rekreativnih potreba djece i mladih. Precizirani su nedostajući kapaciteti i sačinjeni planovi daljeg poboljšanja.

Finansijska izdvajanja opštine za pomoć djeci su na zadovoljavajućem nivou. Djeca sa posebnim potrebama i djeca bez roditeljskog staranja su u mnogo većoj mjeri i na primjeren način uključena u obrazovni sistem i društvena zbivanja.

Potrebno je:

- Uspostaviti efikasan sistem elektronskog evidentiranja podataka o djeci i po-

rodicama, koji obezbjeđuje potrebnu diskreciju.

- Na nivou opštine osnovati posebnu službu za mlade, odnosno za obrazovanje koja će upošljavati mlade stručnjake koji se kvalitetno služe najnovijim tehnologijama;
- Uspostaviti efikasniji sistem informisanja i edukacija roditelja i djece;
- Jačanje socijalne službe – kadrovsko jačanje, jačanje terenskog i timskog rada,
- Raditi na provedbi potpisanih sporazuma i protokola sa većom ozbiljnošću i poštovanjem svakog od navedenih koraka u postupanju.
- Poboljšati sigurnosnu situaciju provedbom oštrijih kaznenih mjera i za djecu i za roditelje, ali i za službenike koji neadekvatno obavljaju povjereni posao i iskazuju nedovoljnu ozbiljnost kad se radi o dobrobiti djece.

Preporuke na osnovu stanja prava djece u opštini Stolac

- Potrebno je razviti strategiju za mlade i djecu koja će imati vlastiti budžet
- Potrebno je razviti strategiju pomoći nacionalnim manjinama koja bi se finansirala iz kantonalnog budžeta za nacionalne manjine.
- Potrebno je obučiti osoblje centra za socijalni rad za izradu projekata i pronalaženje finansijskih sredstava iz budžeta socijalne zaštite sa državnog i kantonalnog nivoa, kao i međunarodnih organizacija.
- Potrebno je pronaći adekvatan način nastavka rada DevInfo baze podataka radi boljeg i bržeg prikupljanja i obrade podataka.

Zaključak

Na osnovu zaključaka iz svih lokalnih zajednica koje su učestvovala u monitoringu prava djece na lokalnom nivou, mogu se izvesti i sljedeći zajednički zaključci:

- Sa pravima djeteta trebaju biti upoznati i djeca kojoj ona pripadaju i roditelji, profesionalci koji rade sa djecom, donosioci odluka i najšira javnost;
- Neophodno je da se poduzmu neophodne mjere za provođenje pronatalne politike;
- Razviti lokalne mehanizme koji će omogućiti veći stepen participacije djece u donošenju za njih važnih odluka;
- Povećati iznose u opštinskim budžetima za zakonske obaveze prema djeci, i da oni budu jasno vidljivi;
- Lokalne vlasti moraju imati baze podataka o djeci sa svim relevantnim pokazateljima;
- Za djecu sa posebnim potrebama je neophodan veći stepen brige i to kroz

otvaranje dnevnih centara, personalne asistencije, većeg broja profesionalaca

- koji će raditi sa njima, uklanjanje arhitektonskih barijera i sl.
- Neophodna je bolja saradnja državnih institucija i nevladinog sektora u svim oblastima važnim za život i razvoj djece;
- Potrebno je uspostaviti bolju međusektorsku saradnju u svim pitanjima vezanim za djecu;
- U svim lokalnim zajednicama treba obezbijediti više sigurnih mjesta za igru;
- Za svu djecu treba osigurati efikasne programe za prevenciju od nasilja, upotrebe alkohola, duvanskih proizvoda i droga.
- Osigurati na lokalnom nivou provođenje zakona i uredbi o prodaji alkohola i duvana maloljetnicima, te njihovom učešću u radu kladionica;
- Centrima za socijalni rad povećati ljudske i materijalne kapacitete, kako bi mogli odgovoriti na sve zakonske obaveze;
- Osigurati sredstva za besplatan prevoz učenika kojima je škola daleko;
- Lokalne vlasti moraju više pažnje posvetiti djeci u seoskim dijelovima opštine.

Здраво да сте
Hi Neighbour

4. PRILOG PODACI O ORGANIZACIJAMA

Centar za razvojne inicijative (CRI), Gacko

Osnovan je 2003.godine. CRI je jedina lokalna organizacija civilnog društva u Gacku i aktivno je uključena u razvoj civilnog društva na području lokalne zajednice, regije, Republike Srpske i BiH. Misija organizacije je jačanje civilnog društva, što podrazumijeva stalni rad na demokratizaciji društva i izradi razvojnih planova i programa na dobrobit zajednice.

Njihov rad je usmjeren ka unapređenju ekonomskih, socijalnih i ekoloških uslova u lokalnoj sredini i priznat kao sredstvo za iniciranje demokratskih promjena u zajednici. Djelovanje organizacije utiče na procese donošenja odluka u opštini Gacku kroz uspostavljeno partnerstvo sa lokalnom upravom. Ljudi, kvalitet rada i projekti realizovani do sada su zaštitni znak CRI.

Organizacija se bavi pokretanjem građanskih inicijativa u cilju razvoja civilnog društva, edukacijom građana za aktivno učešće u razvoju lokalne zajednice, kao i izradom projekata od značaja za lokalnu zajednicu u cjelini.

Crveni krst opštine Posušje

Humanitarna nevladina organizacija od posebnog društvenog interesa. Jedna je od prvih nevladinih organizacija, prihvaćena u lokalnoj samoupravi i šire u svim segmentima društvenog života, vaspitanja i obrazovanja populacije.

Omladinski kulturni centar, Tešanj

Udruženje je osnovano 2009. godine.

Provodi sljedeće programe u saradnji sa volonterima:

- Sekcije „Dobri ljudi“ - angažman u raznim humanitarnim akcijama za pomoć osobama kojima je ta pomoć prijeko potrebna;
- Angažman u projektu „Pomoć i njega starih lica u vlastitom domu“;
- Organizacija raznih kulturno-edukativnih projekata;
- Angažman u volonterskom radu sa djecom s posebnim potrebama;
- Druge aktivnosti vezane za angažman mladih osoba na području opštine Tešanj.

„Krijesnica“, Kupres

Udruga roditelja djece s posebnim potrebama „Krijesnica“ osnovana je na inicijativu roditelja 2005. godine uz saradnju Centra za socijalni rad. Razlog

osnivanja Udruge bili su nagomilani i neriješeni problemi u vezi ostvarivanja prava djece na obrazovanje, kategorizaciju, osiguranje stručnjaka koji bi pomagali kako djeci, tako i roditeljima. Osnivanjem i radom Udruge značajno se doprinijelo uključivanju roditelja u rješavanje problema u vezi sa obrazovanjem njihove djece, uređenjem prostora u školi koji pohađaju djeca s posebnim potrebama, materijalnom jačanju članova Udruge.

Demokratska organizacija mladih DOMVK, Velika Kladuša

Omladinska organizacija je formirana krajem 1998. godine na inicijativu srednjoškolaca. Cilj formiranja organizacije je bio stvaranje mjesta i uslova za kreativno izražavanje djece i mladih, prvenstveno grada, ali i ostalih dijelova opštine, koji su do tada bili, kao i mnoge druge grupe društva, zapostavljeni od lokalnih vlasti.

Misija organizacije: edukuje, afirmiše, podstiče i razvija svijest djece i mladih o njihovim pravima na ekonomski prosperitet, socijalnu i zdravstvenu sigurnost, pravnu jednakost, tehnološki i kulturni napredak.

„Sunce“, Derventa

Osnovano je 2005. godina i djeluje na poljima koja se tiču integracije, socijalizacije, rehabilitacije i informisanja. U udruženju su registrovana 124 člana (djeca i omladina sa smetnjama u razvoju). Udruženje je u prošlom periodu kroz različite projekte realizovalo niz aktivnosti kao što su dnevno zbrinjavanje teško bolesne djece, uključivanje djece u osnovne i srednje škole koja to mogu, rad na terenu – kućne posjete za osobe koje su vezane za postelju i za one koje su teško prihvatale situaciju u kojoj su se našle, te jako udaljene porodice koje nemaju mogućnost dolaska u grad. Udruženja „Sunce“ je organizovalo boravak djece na moru, učešće na sportskim manifestacijama u sklopu Specijalne olimpijade BiH, te je ostvarilo dobru saradnju sa svim osnovnim i srednjim školama na području opštine Derventa. Udruženje „Sunce“ ima organizovan rad logopeda, defektologa i psihologa. Troškove za kompletne ove tretmane (logoped, defektolog i psiholog) snosi Udruženje „Sunce“, tako da su roditelji oslobođeni bilo kakve novčane naknade.

Crveni krst Prnjavor

Programske aktivnosti se ostvaruju kroz:

- Edukaciju mladih o humanosti i potrebi pomaganja drugima;
- Organizovanje tematskih seminara i tribina za učenike osnovnih i srednjih škola na teme o alkoholizmu, narkomaniji, ekologiji, dobrovoljnom davanju krvi i prvoj pomoći.
- Obilježavanje „Nedjelje borbe protiv tuberkuloze“ i „Svjetskog dana borbe protiv side“.

„Radost MG“, Udruženje roditelja sa četvoro i više djece, Mrkonjić Grad

Udruženje kontinuirano brine o djeci i omladini iz višečlanih porodica i o ostaloj djeci koja imaju određene razvojne probleme. Većinu aktivnosti realizuju u partnerstvu sa Centrom za socijalni rad.

„Adept“, Gornji Vakuf-Uskoplje

Udruga građana je prvobitno formirana kao neformalna skupina kritički mislećih mladih visokoobrazovanih ljudi koji su jednostavno htjeli da ukažu na ona društvena pitanja i pojave koje su lokalne vlasti, svjesno ili ne, zapostavljali ili koje nisu adekvatno prepoznavali. Krajem 2010. godine registrovano je udruženje građana „Adept“ sa ciljem da odgovore na interese i potrebe djece i mladih, da organizuju javne događaje, da iniciraju afirmativne društvene akcije i programe kulture u opštini.

Udruga građana Adept promovise aktivizam i uključenost mladih u procese društvenog udruživanja, a posebno uključenost po pitanjima politike prema mladima koju provodi opština.

„Vermont“, Brčko

Omladinski centar „Vermont“ Brčko je nezavisno, nevladino i neprofitabilno udruženje građana koje svojom djelatnošću pomaže i doprinosi poboljšanju položaja mladih na socijalnom, ekonomskom, humanitarnom, kulturnom, sportskom, tehnološkom, kao i drugim poljima, zasnivajući se na demokratiskim i vanstranačkim principima. Aktivno radimo sa omladinom od 11. aprila 1993. godine.

U svom radu NVO "Vermont" je imao uspješnu saradnju sa lokalnim vlastima, kao i svim međunarodnim organizacijama koje djeluju na području Brčko distrikta, BIH i šire.

Ciljevi našeg centra su:

- afirmacija mladih ljudi i njihovo angažovanje u društvu,
- zaštita i promocija prava djece i mladih,
- saradnja sa domaćim i međunarodnim udruženjima i organizacijama,
- ostvarenje saradnje sa lokalnim organima vlasti,
- uključivanje mladih u proces donošenja odluka, te
- konstruktivno osmišljavanje slobodnog vremena mladih.

„Edukacijsko rehabilitacijski centar“ ERC, Čelinac

„Edukacijsko rehabilitacijski centar“ osnovan je 2008. godine. ERC je dobrovoljna, nevladina organizacija koja se bavi razvijanjem i pružanjem usluga djeci, mladima i odraslim licima, sa ciljem da se u lokalnoj zajednici razvijaju usluge koje ne postoje ili su nedovoljno razvijene. Kroz različite projektne aktivnosti „Edukacijsko-rehabilitacijski centar“ je uključio 50 maloljetnih korisnika.

„Budimo aktivni“, Sarajevo

- Afirmacija pozitivnih vrijednosti ljudskog djelovanja u raznim domenima života i područjima: edukacije, kulture, sporta, rekreacije, brige o djeci, mladima i porodici.
- Razvijanje pozitivne klime u lokalnom okruženju.
- Zaštita interesa i zadovoljenje potreba djece, mladih, porodice i svih drugih korisnika.
- Stvaranje uslova za realizaciju aktivnosti, vodeći računa o potrebama, sposobnostima i interesima korisnika/učesnika i poštujući njihove individualne razlike.
- Afirmacija pluralizma i tolerancije na principima svi različiti - svi jednaki.
- Učiniti dostupnim programske aktivnosti raznim ciljnim grupama: djeci, mladima, ženama, kompletnoj porodici.
- Organizacija i realizacija programa edukacije.
- Razvijanje kreativnosti kod djece, mladih, odraslih.
- Poticanje djece, mladih i odraslih da razvijaju i koriste svoje pune vlastite potencijale.
- Zalaganje za izgradnju i opremanje objekata koji će biti u funkciji zadovoljenja potreba korisnika i ostvarenja programskih zadataka u različitim

sredinama i regijama.

- Pružanje mogućnosti stručnjacima iz različitih oblasti i disciplina, a posebno mladim stručnjacima: obrazovanja, socijalnog rada, psihologije, pedagogije, sporta, kulture, medija, da svoje znanje i sposobnosti realiziraju i iskažu kroz aktivnosti organizacije.
- Povezivanje sa sličnim organizacijama u zemlji i inostranstvu i sa institucijama, ustanovama i državnim organima u oblastima: obrazovanja, kulture, sporta, zdravstvene, socijalne i dječije zaštite.

„DIJAKOM“, Sanski Most

UG Dijakom djeluje već deset godina kroz rad sa prosvjetnim radnicima, djecom, roditeljima i lokalnom zajednicom. Ova organizacija ima članove/ice u svih sedam osnovnih škola u Sanskom Mostu, te zavisno od aktivnosti, radi se zajedno sa članovima/cama "DIJAKOMA" iz Prijedora. Organizacija nema prostorije za rad, već djeluje u školama. Članovi/ice NVO „DIJAKOM“ su pohađali i držali različite seminare, kreativne radionice, edukativne radionice na različite teme kao što su rješavanje konflikta, prava djece, medijacija itd.

Centar mladih, Kotor Varoš

Centar mladih je orijentisan na:

- obrazovanje
- informiranje/savjetovanje mladih
- slobodno vrijeme mladih
- zdravlje mladih

Centar mladih, Livno

Bavi se sledećim aktivnostima:

- zaštita prirode i okoliša
- informisanje/savjetovanje mladih, vršnjačko obrazovanje/peer edukacija, zaštita od mina

Aktivnosti Centra ove godine su se fokusirale na naučno istraživanje i promovisanje flore i faune Livanjskog polja te prikazivanje rezultata rada. Saradnici su bili, između ostalih, mladi istraživači iz regije.

Udruženje žena „Orhideja“, Stolac

Udruženje žena „Orhideja“ djeluje na području opštine Stolac od 2004. godine i bavi se promovisanjem i edukacijom žena i mladih kroz radionice i programe obrazovanja, te afirmisanjem i aktivizmom u cilju boljeg materijalnog i duhovnog stanja u zajednici.

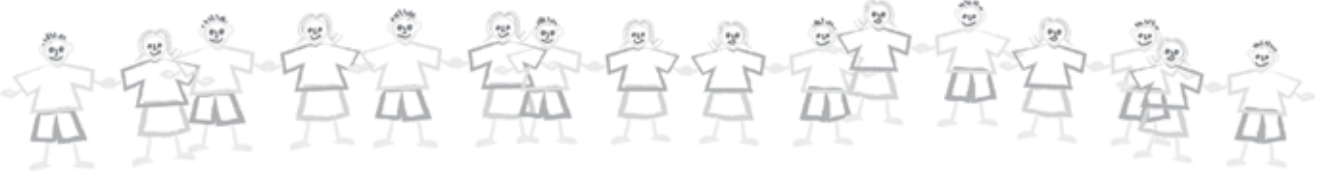
BILJEŠKE

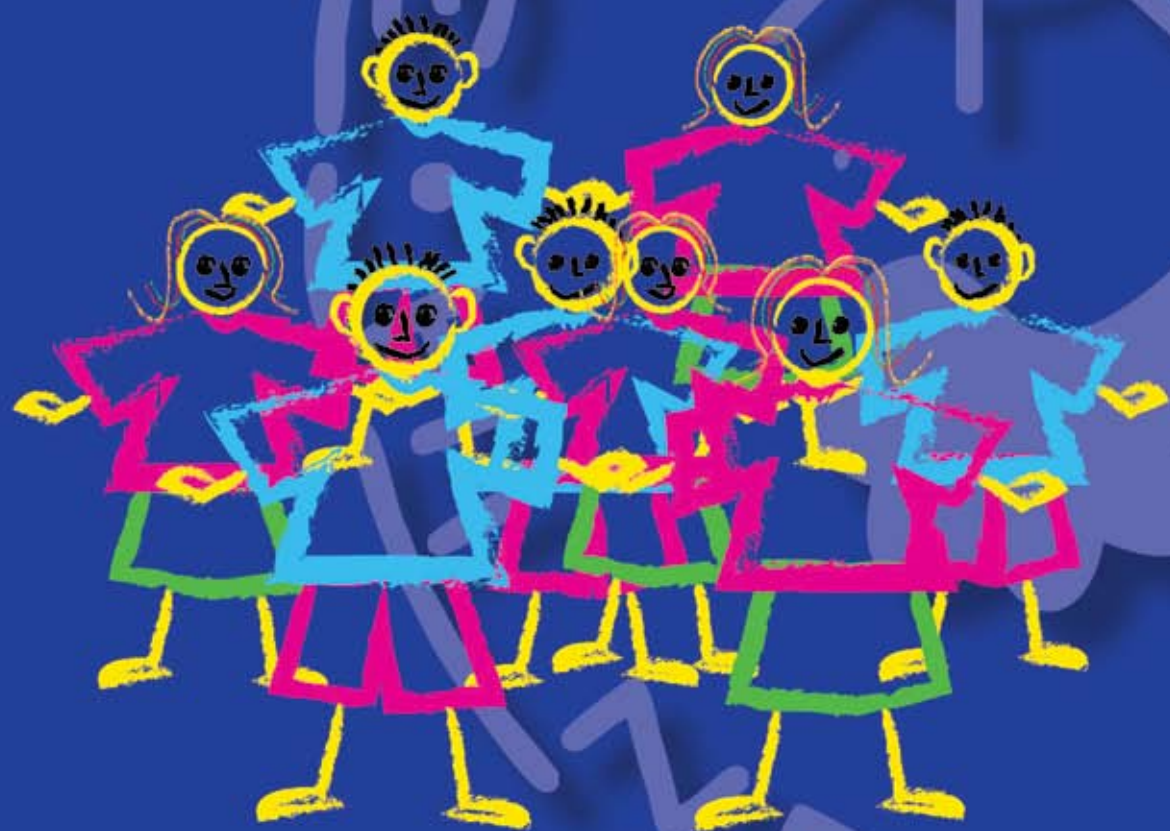

SADRŽAJ:

1. UVOD	5
1.1. Uključene opštine i organizacije	6
1.2. Primjenjena metodologija	7
1.3. Način prikupljanja podataka	8
1.4. Devinfo baze podataka	8
2. STANJE PRAVA DJECE U OPŠTINAMA	9
2.1. Organizacija institucija, službi i usluga za djecu u opštini	11
2.2. Komisija za unapređenje socijalne zaštite i inkluzije djece	13
2.3. Opštinski Akcioni planovi socijalnog uključivanja u sistem dječije zaštite	13
2.4. Budžeti za djecu	14
2.5. Participacija djece	15
2.6. Pravo na zaštitu od diskriminacije	21
2.7. Sigurnost i zaštita djece	24
2.8. Pravo djece na životni standard	25
3. PREPORUKE NA OSNOVU STANJA PRAVA DJECE	29
4. PRILOG PODACI O ORGANIZACIJAMA	49

unicef